

VALTAKUNNALLISEN NUORISOTYÖN JA - POLITIIKAN OHJELMAN (VANUPO) 2017-2019 ARVIOINTIRAPORTTI

18.6.2019

VALTION NUORISONEUVOSTO

Sisällysluettelo

ESIPUHE	2
1. JOHDANTO JA VALTION NUORISONEUVOSTON SUOSITUKSET PÄHKINÄNKUORESSA	3
1.1. Arvioinnin tavoitteet	3
1.2. Arvioinnissa käytetyt aineistot	4
1.3. Kansallisten tavoitteiden ja toimenpiteiden mukaisesti jaotellut lyhyet selvitykset VANUPOn toteutumisesta	4
1.4. Valtion nuorisoneuvoston suositukset VANUPOon kaudelle 2020-2023	6
2. VANUPON VALMISTELU VUOSINA 2016–2017	9
2.1. Vaiherikkaat hetket VANUPOn valmistelussa	9
2.2. Miten VANUPOssa on otettu huomioon valtion nuorisoneuvoston esittämät lausunnot?	10
2.3. Ohjelman valmisteluun liittyvät kehitysehdotukset	11
3. VANUPON MERKITTÄVYYS POIKKIHALLINNOLLISENA OHJELMANA	12
3.1. VANUPOn vaikutukset eri ministeriöiden sisällä pienehköjä	12
3.2. Vaikuttavuus nuorisopolitiikan yhteistyön lisääntymiseen tai yleiseen nuorisopoliittiseen ohjaukseen valtionhallinnon sisällä on ollut vähäistä	13
3.3. Ohjelman seurantaan kaivataan lisää tehokkuutta ja merkityksellisyyttä	14
3.4. Mittariston puuttuminen ja asetettujen tavoitteiden tarkkuustaso mietityttävät	15
3.5. Kansliapäälliköiden arviot ohjelmasta	16
3.6. Kuntien nuorisotoimet ja aluehallintovirastot pitävät valtakunnallista ohjelmaa tärkeänä	17
4. NUORISOALAN OSAAMISKESKUSTOIMINNAN ARVIOINTI	21
4.1. Osaamiskeskusten tausta	21
4.2. Osaamiskeskusten valintaprosessin ja toimikauden arviointia	22
6. KANSAINVÄLINEN JA EUROOPPALAINEN YHTEISTYÖ KIINTEÄMMÄKSI OSAKSI OHJELMAA	24
LÄHTEET	27
Liitteet	29

ESIPUHE

Käsillä oleva raportti sisältää ensimmäisen uuden nuorisolain mukaisen vuosille 2017–2019 suunnatun valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman arvioinnin. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma on lakisääteinen (Nuorisolaki 5 §) valtioneuvoston ohjelma, joka sisältää tarkemmat tavoitteet valtakunnalliselle nuorisotyölle ja -politiikalle ja niiden tukemiselle. Valtioneuvosto hyväksyy uuden ohjelman joka neljäs vuosi. Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (myöhemmin VANUPO) valmistelee opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä asianomaisten muiden ministeriöiden kanssa. Valmistelussa tulee kuulla nuoria ja nuorisotyön ja -politiikan keskeisiä tahoja. Tarkempia säännöksiä ohjelman sisällöstä ja valmistelusta on annettu valtioneuvoston asetuksella nuorisotyöstä ja -politiikasta (211/2017, 2 §). Ensimmäinen valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma hyväksyttiin lokakuussa 2017.

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma:

1. sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain (1285/2016) 2 §:n mukaisten tavoitteiden toteuttamista ohjelmakaudella;
2. sisältää nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset, mukaan lukien painopisteet nuorisolain 19 §:n mukaisten nuorisotoiminnan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle; ja
3. asettaa kansalliset tavoitteet nuorisotoiminnan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle.

Nuorisolain (6 §) mukaan valtion nuorisoneuvoston tehtävänä on muun ohella käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin. Asetuksen (3 §) mukaan neuvosto laatii kerran hallituskaudessa valtioneuvostolle arvioinnin valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta ja tekee esityksiä ohjelman mahdollisista muutostarpeista.

Vaikka valtion nuorisoneuvosto on valtioneuvoston asettama toimielin, se on arviointityössään itsenäinen ja puolueeton suhteessa ohjelmaa toteuttaviin ministeriöihin. Neuvosto päättää itse arviointityönsä organisoinnista, muodosta ja sisällöstä.

Tämän arvioinnin viimeistelyvaiheessa 3.6.2019 valmistui Antti Rinteen vetämien hallitusneuvotteluiden hallitusohjelma *”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta”*. Osana hallitusohjelmaa oli myös vahva kirjaus tulevasta valtakunnallisesta nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta. Hallitusohjelman mukaan tulevassa VANUPOssa otetaan pääteemaksi nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Lisäksi VANUPOssa otetaan huomioon seuraavat asiat: luodaan toimintamalli koulukuntoisuuden luotettavaan ja yksilölliseen arviointiin, tuetaan vähemmistöjä ja ehkäistään syrjäytymistä, edistetään nuorten työllisyyttä ja mielenterveyttä, puututaan nuorten päihteiden käyttöön ja peliriippuvuuteen, taataan nuorille tasapuoliset mahdollisuudet kasvokkain tapahtuvaan tukeen Ohjaamo-toiminnassa ja otetaan huomioon talous- ja työelämätaidot osana nuorten hyvinvointia.

Hallitusohjelmassa todetaan myös: *”Nuorisopolitiikan koordinaatiota parannetaan ja perustetaan lapsi- ja nuorisopolitiittinen ministerityöryhmä sekä parannetaan nuorisopolitiikan yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Varmistetaan nuorten palveluiden vaikuttavuus, mittarit, arviointi ja tutkimus. Kannustetaan lapsi- ja nuorisolähtöiseen budjetointiin.”*

Hallitusohjelman kirjaukset tulevaan VANUPOon liittyen ovat paljolti yhteneviä tämän arvioinnin tulosten kanssa. Valtion nuorisoneuvosto näkee, että nuorisopolitiikan aseman kirjaaminen hallitusohjelmaan antaa hyvät eväät nuorisopolitiikan kehittämiseksi tulevina vuosina.

1. JOHDANTO JA VALTION NUORISONEUVOSTON SUOSITUKSET PÄHKINÄNKUORESSA

1.1. Arvioinnin tavoitteet

Voimassa oleva valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017–2019 on ensimmäinen vuoden 2017 alusta voimaan tulleen nuorisolain mukainen ohjelma. Ohjelmaa on edeltänyt kaksi edellisen nuorisolain aikana toteutettua Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa (myöhemmin LANUKE) vuosina 2008–2011 ja 2012–2015. Koska nuorisolaki tuli voimaan kesken hallituskauden, ohjelman toteutusaikaa on noin kaksi vuotta. VANUPO kattaa kaikki nuorisolain tarkoittamat alle 29-vuotiaat nuoret. Ohjelman painopisteet kuitenkin kohdistuvat erityisesti nuoruuden ydinalueeseen, eli noin 12–25-vuotiaiden nuorten elinolojen kehittämiseen.

Tämä arviointi on toteutettu valtion nuorisoneuvostossa kevään 2019 aikana. Arvioinnin kohteena oleva VANUPO-kausi on edelleen käynnissä, sillä nykyinen VANUPO-kausi jatkuu vuoden 2019 loppuun asti. Ohjelmakauden jatkuminen vuoden loppuun asti asettaa arvioinnille omat haasteensa. Uutta VANUPOa (2020–2023) on alettu opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla valmistella.

Koska arvioitava ohjelma on lajissaan ensimmäinen ja sen voimassaoloaika on poikkeuksellisen lyhyt, ohjelmasta puuttuvat elementit, joiden perusteella ohjelman toimenpiteiden vaikutuksia tai vaikuttavuutta voisi arvioida. Ohjelmasta puuttuvat esimerkiksi mittaristo, selkeät ja yhteismitalliset toimenpiteet ja selkeät tavoitteet. Ohjelman luonteen vuoksi onkin vaikea arvioida, sitä missä määrin arvioitavan ohjelman nuorisopolitiittiset tavoitteet on saavutettu ja miten ohjelmassa esitetyt toimenpiteet ovat edistäneet nuorten kasvu- ja elinoloja.

Toimenpiteiden toteutumiseen kiinnitetään tässä arvioinnissa vähemmän huomiota, vaikka VANUPOn toimenpiteiden toteutumisesta osittain arvioidaankin. Arvioinnissa on toimenpiteiden vaikutusten ja vaikuttavuuden sijaan keskitytty enemmän prosessiarviointiin. Miten valmistelussa onnistuttiin valtion virkamiesten mielestä? Missä nykyisessä ohjelmassa on onnistuttu? Erityisesti huomiota kiinnitetään siihen, mitä ohjelman eri vaiheissa voitaisiin tehdä toisin, jotta sillä olisi suurempi vaikutus erityisesti nuorisopolitiikan kentän kehittämisessä. Koska arviointi keskittyy VANUPOn prosessien kehittämiseen, siihen ei ole yhdistetty perinteistä taustakatsausta nuorten elinoloihin indikaattoreiden valossa. Tämän arvioinnin käytännön tavoitteena on siis ollut:

- 1) tuottaa tietoa VANUPO-prosessin käytännön kokemuksista ja prosessin onnistumisesta
- 2) saada selville, miten hyvin ohjelma on onnistunut eri ministeriöiden nuorisopolitiittisten tavoitteiden yhteensovittamisessa ja
- 3) tuottaa suosituksia ohjelman kehittämiseksi.

1.2. Arvioinnissa käytetyt aineistot

Aineistoa on kartoitettu monipuolisesti kevään 2019 aikana muun muassa tekemällä virkamieshaastatteluja (N=15), pyytämällä ohjelmaan osallistuneiden ministeriöiden kansliapäälliköiltä (N=7) lausunnot VANUPOn merkittävyydestä, suuntaamalla alaiselle hallinnolle Webropol-kyselyjä (N=138), perehtymällä hallinnollisiin asiakirjoihin ja tutustumalla vanhoihin LANUKE-ohjelmiin sekä niiden arviointeihin.

Taulukko 1: Arvioinnin aineistot, pääasiallinen sisältö ja yhteys arviointitehtäviin

Aineisto	Sisältö / Määrä	Yhteys arviointitehtäviin
Asiantuntijahaastattelut (OKM, STM, OM, SM, PLM, TEM, YM)	15 kpl Kesto/haastattelu n. 0,5-1h	VANUPO-prosessin mallinnus, kehitysehdotukset seuraavalle kaudelle, kohdeministeriöiden näkemykset VANUPOn toimivuudesta nykyisellään
Sekundäärilähteet	Mm. Lausuntopalvelu.fi-lausunnot, VNN:n lausunnot VANUPOn, vanhat LANUKE-ohjelmat ja niiden arvioinnit, OSKE-hakemukset ja -selvitykset, tavoiteohjausasiakirjat, yms.	VANUPO-prosessin mallinnus, tietopohja arvioinnin tueksi
Kansliapäällikkökirjeet	7 kpl	Näkemykset VANUPOn merkittävyydestä ja toteutumisesta ministeriöiden ylimpien virkamiesten toimesta
Kysely kuntien nuorisotoimeen	1 kyselykierros, N=138	Kohderyhmän näkemykset ohjelman hyödyllisyydestä. Tuottaa tietoa VANUPOn tunnettuudesta.
Kysely aluehallintovirastoille	1 kyselykierros, N=4	Kohderyhmän näkemykset ohjelman hyödyllisyydestä.
Vapaamuotoiset keskustelut OSKE-edustajien kanssa	4 kpl	Kohderyhmän näkemykset

VANUPO on valtionhallinnon ohjelma ja siihen sisältyvien tavoitteiden toteuttaminen on ensisijaisesti ministeriöiden vastuulla. Ministeriöt hyödyntävät ohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä ohjatessaan alaisen hallintonsa, mukaan lukien aluehallinnon, toimintaa. Lisäksi VANUPO ohjaa osittain valtion kunnille osoittamien avustusten myöntämistä ja siinä määritellään nuorisotalon osaamiskeskusten painopistealueet. VANUPOn tarkoitus ei ole ohjata kansalaistoimintaa, vaan sen tehtävä on ohjata avustuksia myöntävien viranomaisten toimintaa avustuspäätöksissä. VANUPOssa todetaan, että nuorisotoiminnan kenttä on vapaa – VANUPO ohjaa avustamista. Esimerkiksi nuorisojärjestöjen yleisavustuksia VANUPO ei ohjaa. Tämän vuoksi avustuksia saavia järjestöjä ei pyydetty arvioimaan ohjelman toteutumista. Järjestöjä on tärkeää kuitenkin kuulla uuden ohjelman valmisteluvaiheessa.

1.3. Kansallisten tavoitteiden ja toimenpiteiden mukaisesti jaotellut lyhyet selvitykset VANUPOn toteutumisesta

Ohjelman viisi temaattista kärkeä ovat vuosina 2017–2019 olleet:

1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen
2. Nuorten työllistymistäidot ovat vahvistuneet ja syrjäytyminen vähenee
3. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään
4. Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta
5. Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa

Läpi arviointiaineiston nousi esiin se, että **VANUPOon valitut teemat vaikuttavat moniin yhteiskunnan aloihin ja ovat ajankohtaisia**. Toisaalta arviointimateriaalissa todettiin, että hallinnonrajojen väliset siilot eivät kuitenkaan ole, ainakaan täysin, poistuneet. Tämä johtaa asioiden omimiseen ja jäykän toimintakulttuurin uusintamiseen.

Taulukko 2: VANUPOn 2017–2019 kansallisten toimenpiteiden jakaantuminen eri ministeriöille

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	1. Harrastaminen				2. Työllistymistäidot				3. Osallisuus ja vaikuttaminen			4. Mielenterveys ja ennaltaehkäisy					5. Itsenäinen asuminen			
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.	4.1.	4.2.	4.3.	4.4.	4.5.	5.1.	5.2.	5.3.	5.4.
OM	x*								x	x	x									
SM										x				x						
PLM															x					
OKM	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		
TEM					x	x	x										x	x*		
STM	x*	x	x			x	x			x		x	x	x	x	x	x*		x	x
YM										x							x		x	x

*pienempi rooli toimenpiteen toteuttamisessa

Tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä on vuosien 2017–2019 VANUPOssa yhteensä 20 (ks. taulukko 2). Toimenpiteitä on merkitty seitsemälle eri ministeriöille. Kuhunkin tavoitteeseen on merkitty pääkoordinaatiovastuussa oleva ministeriö sekä toimenpiteiden toteutuksessa mukana olevat ministeriöt. Aikaisemmassa LANUKE-ohjelmassa (2012–2016) oli listattuja temaattisia toimenpidekokonaisuuksia 29, joskin tosiasiallisia toimenpiteitä oli kuitenkin lähes sata. Sitä edeltävässä ohjelmassa toimenpiteitä oli listattu vielä tätäkin enemmän. **Aikaisempaan LANUKE-ohjelmaan verrattuna tavoitteiden ja toimenpiteiden määrää on siis onnistuttu karsimaan.** Joskin täytyy huomioida, että myös nykyiseen ohjelmaan kirjatut toimenpiteet pitävät sisällään useimmiten useita eri tasoisia toimenpiteitä, joten 20 toimenpiteen määrä ei pidä täten täysin paikkaansa.

Kuten edellä on mainittu, tämän arvioinnin tarkoitus on toteutuneiden toimenpiteiden sijaan keskittyä prosessiarvointiin. **Yleisesti voi kuitenkin todeta, että ohjelman toimeenpano on sujunut pääosin hyvin, jos tarkastellaan siinä esitettyjen toimenpiteiden määrällistä toteutumista.** Ohjelmaan kirjatuista toimenpiteistä valtaosa on jo toteutettu tai niitä ollaan parhaillaan toteuttamassa aikataulun mukaisesti. Osa toimenpiteistä oli kuitenkin riippuvaisia 8.3.2019 keskeytettyjen maakunta- ja sote-uudistusten ratkaisusta, mikä heijastuu toimenpiteiden toteutukseen vuoden 2019 osalta. Ohjelman laajemmat strategiset tavoitteet puolestaan ovat olleet laajoja tavoitteita, joiden ei voi odottaa kokonaisuudessaan ratkeavan kahden vuoden aikana yhden ohjelman voimin. Tarkempi kuvaus toimenpiteistä ja niiden tämänhetkisistä vaiheista löytyy liitteenä (liite 1: yhdyshenkilöverkoston VANUPO-seurantataulukko).

Ainoa toimenpiteistä, joka ei ole edistynyt, liittyy harrastamisen edistämiseen. Toimenpide 1.4, jossa oli tarkoitus sijoittaa vuodesta 2018 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön ja -politiikan vastuualueelle virkamies, joka vastaa harrastamisen moninaisesta kentästä yhteistyössä ministeriön muiden osastojen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa, ei ole toteutunut. Ehdotus virkamiehestä esitettiin jo ministeriön työryhmämuistiossa 2017:19 (*Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen*). Harrastamisesta vastaavan virkamiehen tehtävät olisivat valtionhallinnossa edelleen ajankohtaisia. Kuten valtion nuorisoneuvoston vuonna 2018 toteuttama selvitys valtionhallinnon

toimenpiteistä harrastamisen edistämiseksi osoittaa, koordinaatiota olisi tärkeää toteuttaa, jotta mielekäs harrastamismahdollisuus voitaisiin tarjota kaikille nuorille.

Vaikka harrastamisen vastuuvirkkaa ei ole ministeriöön sijoitettu, niin harrastaminen on kuitenkin ollut ministeriössä esillä esimerkiksi *Harrastamisen strategia* -työryhmän toiminnassa. Työryhmä esitti 15.2.2019 ministeri Terholle luovutetussa loppuraportissa, että perustettaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön vetovastuulla oleva harrastamista edistävien ministeriöiden ja virastojen yhteistyöryhmä. Tavoitteena olisi edistää myös koko valtionhallintoa koskevan harrastamisen strategian luomista. Myös valtion nuorisoneuvosto suosittelee laajemman harrastamisen strategian toteuttamista.

VANUPOssa erityisen onnistuneena tavoitekokonaisuutena voidaan pitää oikeusministeriön koordinaatiovastuulla ollutta tavoitetta nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi. Osaamiskeskusohjauksen tueksi käynnistettiin muun muassa Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittäminen sekä nuorten osallisuuden edistäminen (DINO)-koordinaatiohanke, jonka koordinaatioryhmä on aloittanut työnsä keväällä 2018. Koordinaatiohankkeen tavoitteena on koota yhteen ja koordinoita valtioneuvoston linjaamia toimenpiteitä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämiseksi ja nuorten osallisuuden edistämiseksi. Tavoitteena on edistää eri hankeosioiden välistä tiedonkulkua ja toimijoiden verkostoitumista sekä seurata toimenpiteiden toteutusta ja raportoida niiden etenemisestä valtioneuvoston tasolla. Lisäksi VANUPOn aikana käynnistettiin oikeusministeriön, Ihmisoikeuskeskuksen ja Helsingin yliopiston yhteishanke (toimenpide 3.3.), jonka tavoitteena oli kartoittaa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen opetus- ja kasvatusalalle soveltuvat materiaalit sekä kehittää ja pilotoida demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen verkkokurssi opettajille ja tukea näiden aiheiden systemaattisempaa käsittelyä opettajankoulutuksessa. Vaikka nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa on edelleen kehitettävää, niin käytettävissä olevat aika- ja henkilöresurssit huomioon ottaen tavoite on kirjattujen toimenpiteiden osalta edistynyt hyvin.

1.4. Valtion nuorisoneuvoston suositukset VANUPOon kaudelle 2020-2023

VANUPOn tavoitetta siitä, että ohjelma toimisi poikkihallinnollisena välineenä nuorisopolitiikan alueella, pidetään kerätyssä arviointiaineistossa kokonaisuutena kannatettavana. Eri tahot kokevat varsin yksimielisesti, että myös jatkossa vastaava ohjelma olisi hyvä rakentaa. **Toimiva tiedonjako ministeriöiden välillä nähtiin VANUPOn poikkihallinnollisen yhdyshenkilöverkoston** (ks. lisää luku 3) **vahvuutena.**

Positiivisista näkemyksistä huolimatta ohjelmassa on nykyisellään myös paljon mahdollisia kehityskohteita, jotka valtion nuorisoneuvosto haluaa nostaa esiin nyt, kun seuraavan ohjelman valmistelu on käynnistymässä. Tätä kirjoitettaessa kaikille avoin ”VANUPO Kick Off” -tilaisuus järjestettiin nuorisovastuualueen toimesta 19.6.2019. Tilaisuudessa oli mahdollista kuulla prosessista, kertoa omat näkemyksensä, keskustella ja kysyä. Tilaisuuden jälkeen avautuu myös nuorisovalle ja nuorille suunnattu Webropol-kysely, johon VANUPO-näkökulmansa voi kirjoittaa. Näillä näkymin uusi VANUPO tulee voimaan 1.1.2020, joten sitä valmistellaan ja lausuntokierros järjestetään syksyllä 2019. Tämä aikataulu huomioon ottaen opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelevilla virkamiehillä on mahdollisuus ottaa valtion nuorisoneuvoston suositukset. Seuraavasta VANUPOsta on kirjaus myös uudessa hallitusohjelmassa, kuten tämän arvioinnin esipuheessa mainitaan.

Arvioitavana olevan VANUPOn mukaan sen tavoitteisiin on pyritty ensisijaisesti juurruttamalla nuorisopolitiittinen ajattelu osaksi eri hallinnonalojen perustoimintaa sekä rakentamalla nuorten elinoloja tukevia yhteyksiä hallituksen eri toimintapolitiikkojen sisällä ja niiden välillä. Arvioinnin mukaan tässä ensisijaisessa toimintamallissa ei olla onnistuttu tavoitellun mukaisesti. **Nuorisopolitiittinen ajattelu on**

hajanaista ja nuorisopolitiikka sekoitetaan/typistetään koskemaan hyvin usein poliittisten nuorisojärjestöjen toimintaa tai nuorisopolitiikan oletetaan olevan nuorisotyötä.

Toteutettujen haastatteluiden vastaukset osoittavat, että jopa ohjelman seuranta toteuttavassa yhdyshenkilöverkostossa ainakin osalle osallistujista VANUPOn rooli on ollut epäselvä. Yksi ministeriöhaastattelujen vastaaja katsoi, ettei ohjelma ole selkeästi nuorisopolitiikan ydintä. Tällä hän tarkoitti, että esimerkiksi harrastamisen ja osallisuuden edistäminen ovat nuorisopolitiikkaan sopivia ydinteemoja, kun taas syrjäytyminen ja mielenterveys ovat liian laajoja teemoja nuorisopuolen edistettäväksi. Ohjelmaa ei ole täten mielletty aidosti koko valtionhallinnon ohjelmaksi, vaan se nähdään nuorisovastuualueen omistamaksi.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää vahvistaa nuorisopolitiikassa ja -tutkimuksessa tieteellistä, taloudellisiin vaikutuksiin pohjautuvaa tiedontuotantoa. Vahvistamalla taloustieteellistä osaamista saataisiin valtion talousarvioinnin toteuttamiseen apua ja taloustieteellinen näkökulma vastaisi valtioneuvoston kanslian vaatimukseen valtionhallinnon toimenpiteiden taloudellisesta arvioinnista. Tutkijayhteisö tulisi myös sitouttaa seuraavan ohjelman valmistelu- ja toimeenpanovaiheisiin, jotta voitaisiin kehittää ohjelman tietopohjaa ja sitä kautta mahdollisuutta arvioida tarkemmin ohjelman vaikutuksia.

VANUPOssa myös todetaan, että nuorisopoliittinen työ on luonteeltaan laaja-alaista ja poikkihallinnollista toimintaa, jota tehdään hallinnon eri aloilla sektorien rajat ylittäen. Arvioinnin haastattelumateriaalin perusteella on selvää, että **sektorirajat ylittävää yhteistyötä ei ole pystytty toteuttamaan siinä laajuudessa, kuin aito poikkihallinnollisuus vaatisi.** Suurin osa ohjelmaan valituista tavoitteista ja toimenpiteistä säilytti perinteiset hallintoalojen väliset raja-aidat. Tämä johtuu varmasti ohjelman poikkeuksellisen haastavasta ja vaiherikkaasta valmisteluajankohdasta ja -piteistä (ks. tarkemmin luku 2). Merkittävät yhteiskunnalliset ilmiöt ovat moniulotteisia eivätkä ne noudata hallinnonalarajoja. Valtionhallinnon nykyiset budjettimenettelyt eivät kykene riittävästi vastaamaan eri hallinnonaloja läpäiseviin haasteisiin. Ilmiöpohjaisen budjetoinnin kokeilu seuraavan VANUPOn puitteissa olisi kannatettavaa.

Nykyisen ohjelman tavoitteenasettelu on ylätasoista. Toimenpiteiden kuvaaminen on luonteeltaan tahtotilan ja vision kuvaamista, eikä se kytkeydy suoraan konkreettisten toimenpiteiden suunnitteluun. Konkreettisia, seurattavia ja mitattavia tavoitteita on varsin vähän. Ohjelmassa käytetään paljon termejä, kuten ”kehittää”, ”edistää” ja ”turvata”, joiden toteutumista on hankala arvioida. Paras tapa toteuttaa tulevassa VANUPO:ssa tunnistettujen ilmiöiden käsittelyä ja ongelmien ratkaisemista on luoda toimiva poikkihallinnollinen mittaristo, jonka perusteella VANUPOn asettamia toimenpiteitä seurataan. Valtion nuorisoneuvosto näkee, että mittaristo tulisi olla kirjattuna ohjelmaan jo lausuntokierroksen aikana. Kuten myös aikaisempien LANUKE-ohjelmien arvioinneissa todetaan, niin koska toimenpiteet ja niiden rahoitus ovat epäselviä, eikä seuranta tuota tietoa tavoitteiden toteutumisesta, on strategisen ohjauksen mahdollisuudet rajallisia.

Henkilöstöresurssien kohdentaminen ohjelman toimeenpanoon tai seurantaan ovat olleet ministeriöissä pienet. Ohjelmaa ei ole toimeenpantu yhdellä erillisellä määrärahalla, vaan ohjelma suuntaa eri ministeriöiden käytettävissä olevia henkilöstöresursseja ja taloudellisia voimavaroja siten, että niitä kohdistamalla saadaan mahdollisimman suuri hyöty nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta. Ajatus on jalo, mutta arvioinnin perusteella toimimaton.

Valtion nuorisoneuvosto suosittaa, että kaikkien tulevaa ohjelmaa valmistelevien ministeriöiden tehtävissä pitäisi olla paljon painavammin esillä nuorten hyvinvointiin liittyvät asiat. Tässä edetään, mikäli seuraavan ja sitä seuraavien ohjelmien aikana kussakin ministeriössä olisi erikseen nimetty vastuuvirkamies, jolla on mandaatti toimia omassa ministeriössään nuorten elinolojen kehittämiseksi. Vastuuvirkamiehellä tulisi olla myös suora ja välitön puheyhteys ministeriön johtoon. **Valtion nuorisoneuvosto suosittelee myös,**

että ministerit tai kansliapäälliköt pyritään sitouttamaan aidosti ohjelman eteenpäin viemiseen. Ohjelman tunnettuus on pientä valtionhallinnossa sekä muiden ministeriöiden alaisessa hallinnossa ja sidosryhmissä.

VANUPON valmisteluun, rakenteeseen ja seurantaan valtion nuorisoneuvosto esittää tiiviisti seuraavia kehitysehdotuksia. Kehitysehdotuksiin valtion nuorisoneuvosto on päätenyt kokoamalla yhteen eri lähteistä kootut kehitysehdotukset. Tarkemmin ehdotuksia on avattu seuraavissa luvuissa ja alaluvuissa.

Valtion nuorisoneuvoston keskeiset kehitysehdotukset VANUPOon vuosille 2020-2023

1. Ohjelmaan on otettava selkeä tavoite ja seurattavissa olevat toimenpide-ehdotukset
2. Mittariston valitseminen toimenpiteiden seurannalle yhteistyössä VANUPO-ryhmässä. Mittaristo tulisi olla kirjattuna ohjelmaan ja sitä tulisi olla mahdollista arvioida jo siinä vaiheessa, kun ohjelma lähtee lausuntokierrokselle
3. VANUPOn roolin ja merkityksen kirkastaminen muihin valtionhallinnon ohjelmiin verrattuna
4. Nuorisopolitiikan käsitteistön vakiinnuttaminen valtionhallintoon. Tätä tukemaan olisi hyvä kehittää muihin ministeriöihin suunnattu koulutuspaketti nuorisopolitiikasta ja VANUPOsta, jolloin ohjelman kokonaisuudesta, tavoitteista ja toimenpiteistä puhutaan samalla kielellä
5. Kirkastetaan ja tuetaan ministeriöiden nimeämien vastuuvirkamiesten roolia kunkin ministeriön nuorisopolitiikan asiantuntijana omalla vastuualueellaan
6. Parempi tiedotus ohjelmasta sekä muille ministeriöille että alaiselle hallinnolle. Tiedotuksen tulisi tapahtua sekä sähköisiä viestintäkanavia pitkin (esim. nettisivut) että face-to-face-tilaisuuksien avulla. Kun tiedotus ja viestintä kehittyvät, on mahdollista, että kussakin ministeriössä tunnustettaisiin nuorisopolitiikan merkitys nykyistä paremmin
7. VANUPOn sitominen hallitusohjelmatavoitteisiin sekä ministeriöiden ylemmän johdon sitouttaminen ohjelmaan, jotta ohjelma saa vakuuttavuutta ja mahdollisuudet toteuttaa sille asetettua lakisääteistä tehtävää
8. Nuorten syrjäytymisen torjumista on johdettava keskitetysti. Kootaan nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvä toimivalta yhdelle ministerille. VANUPOssa tulee ottaa kantaa nuorisopolitiikan kokonaiskoordinaatioon
9. VANUPOssa olisi hyvä olla maininta muista poikkihallinnollisista ohjausasiakirjoista, joiden toimintaan ohjelma suhteutuu
10. Riittävien resurssien allokointi ohjelman tarpeisiin
11. VANUPOn päivittäminen ja sen päivitystarpeiden kartoitus esimerkiksi puoliväliriihen yhteydessä
12. Arviointisuunnitelman ottaminen osaksi ohjelmaa tai suunnitelman julkaiseminen mahdollisimman pian ohjelman valmistumisen jälkeen. Tämä helpottaisi pitkän aikavälin arviointia ja toisi läpinäkyvyyttä arviointiprosessiin (tavoite - toiminta - mittari - arviointi). Valtion nuorisoneuvosto toteuttaa arvioinnin puoliväliriihen kannalta sopivaan aikaan

Seuraavan hallituskauden aikana olisi toivottavaa yleinen ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys nuorisopolitiikan kehittämisessä. Hallituskauden alussa on tarkkaan mietittävä, mitä nuorisopolitiikan saralla halutaan tavoitella ja kirjataan nämä tavoitteet VANUPOon. Näitä tavoitteita tulisi toteuttaa seuraavat neljä vuotta, ellei ilmaannu seikkoja, joiden perusteella tavoitteita olisi syytä tarkistaa (VANUPOn muokkaaminen on jo tällä hetkellä mahdollista kesken kauden). Kaudella 2017–2019 virkamiehistöä eri ministeriöissä on kuormittanut suuri määrä päällekkäisiä ryhmiä (esim. NEET-ministerityöryhmä ja Nuorisotakuun neuvottelukunta), joiden suhde sekä toisiinsa että VANUPOon on ollut epäselvä. Uusia poliittisia toimenpideohjelmia, joiden sisältö on VANUPOn kanssa päällekkäinen ja rooli suhteessa VANUPOon on epäselvä, tulisi harkita tarkkaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö VANUPOsta voisi poikia yhteistyöryhmiä esimerkiksi sen sisältämien osatavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi. Tästä hyvänä esimerkkinä tällä kuluvalle kaudella perustettu DINO-koordinaatiohanke (ks. luku 1.3.).

2. VANUPON VALMISTELU VUOSINA 2016–2017

Tässä luvussa kuvataan lyhyesti arvioitavana olevan VANUPOn valmistelu, arvioidaan sen toteutustyyli sekä annetaan suositukset seuraavan VANUPOn valmistelua varten.

2.1. Vaiherikkaat hetket VANUPOn valmistelussa

LANUKE-ohjelmien (2007–2011, 2012–2016) valmistelusta vastasi väistyneessä laissa opetus- ja kulttuuriministeriö. Tuolloinkin valtion nuorisoneuvoston (entinen valtion nuorisotakuun neuvottelukunta, Nuora) tehtävä oli antaa lausunto siitä, mitä asioita ohjelmaan otetaan. Käytännössä LANUKEn valmistelusta vastasi nuorisoyksikön virkamiesten sijaan kuitenkin Nuora, joka toteutti myös ohjelmien arvioinnit. Silloisella valtion nuorisoneuvostolla oli kaksinaisrooli ohjelman valmistelijana ja arvioitsijana.

Uuden nuorisolain myötä VANUPOn valmisteluvastuu on siirtynyt nyt selkeästi valtion nuorisoneuvostolta nuorisoyksikön virkamiehille. Muuttunut menettelytapaa on pidettävä toiminnan läpinäkyvyyden kannalta hyvänä kehityssuuntana. Uuden lain mukainen valtion nuorisoneuvoston tehtävä on valmistelutyön sijaan keskittyä antamaan lausunto seuraavaan ohjelmaan otettavista asioista ja antamaan kerran hallituskaudessa valtioneuvostolle arviointi valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta. Lisäksi valtion nuorisoneuvosto tekee esityksiä ohjelman mahdollisista muutostarpeista. Valtion nuorisoneuvoston lausunto tulevaan VANUPOon (2020–2023) otettavista asioista annettiin 6.6.2019.

Arvioitavana olevaa VANUPOa valmisteltiin opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikössä poikkeuksellisissa oloissa. Sipilän hallitus nimitettiin tehtävänsä 29.5.2015. Sipilän hallituksen ohjenuorana oli sen strateginen ohjelma ja hallituksen suurena tavoitteena oli luopua valtionhallinnon erillisohjelmista. Osana strategisen hallitusohjelman toteutusta hallitus toimeenpani puolestaan kärkihankkeita. Tämän vuoksi suhteellisen pitkään edellisen LANUKEn jälkeen käytiin keskustelua siitä, tuleeko nuorisopolitiikkaa ohjaavaa valtakunnallista ohjelmaa lainkaan. Lisäksi nuorisolain valmistelu venyi Sipilän hallituksen lakiin liittyvien poliittisten erimielisyyksien vuoksi ja nykyinen laki tuli voimaan vasta 1.1.2017.

Aluksi ministeriössä alettiin valmistella vanhan lain mukaista LANUKETTA. Nykyisen lain voimaan tultua valmistelu vaihtui VANUPOksi. Nykyistä VANUPOa onkin kutsuttu ”tynkävänupoksi”, sillä sen voimassaoloaika on vain noin kaksi vuotta. Hallitus oli jo toimintansa puolivälitarkastelussa keväällä 2017 linjannut keskeiset tavoitteensa, joilla se loppukaudellaan edistäisi nuorten kasvu- ja elinoloja. Siksi myös VANUPOn valmisteluvaiheessa etusijalle asetettiin toimenpiteet ja tavoitteet, joissa on mahdollista saavuttaa selvää edistymistä jäljellä olevan hallituskauden aikana.

Ohjelman valmisteluun liittyi siis yleisiä epävarmuustekijöitä ministerivaihdos mukaan lukien. Ohjelma päädyttiin kuitenkin toteuttamaan muun muassa kuntakentältä tulleen vahvan kannatuksen vuoksi. Kuntakentällä nuorisotyötä ja -politiikkaa ohjaava asiakirja oli koettu hyväksi selkänöjäksi, jolla nuorisopuolen kunnallista toimintaa pystyttiin kehittämään.

Ohjelman valmisteluvaiheessa kunkin vastuuministeriön kanssa käytiin kahdenkeskiset keskustelut ohjelmaan otettavista asioista. Kahdenkeskisillä keskusteluilla haluttiin varmistaa tehokkaampi valmisteluprosessi. Keskustelujen jälkeen koottiin yhteisen pöydän ääreen vastuuministeriöiden edustajat ja sovitettiin toimenpiteet yhteen. Lisäksi varmistettiin poliittisen johdon sitoutuminen kirjattuihin päälinjoihin.

Ohjelmaluonnoksesta pyydettiin nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisiltä tahoilta lausunto Lausuntopalvelu.fi:n kautta, minkä lisäksi luonnoksesta avattiin avoin Webropol-kysely. Erityisesti kysely oli suunnattu nuorisotyöntekijöille ja nuorille. Ohjelman valmisteluvaiheessa osallistettiin sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoita että ohjelman ”loppukäyttäjiä”, eli nuoria.

Vanhan nuorisolain mukaiseen LANUKE-ohjelmaan verrattuna VANUPOon lisättiin lakiuudistuksen jälkeen sekä valtakunnallisten osaamiskeskusten painopisteiden määrittely (ks. luku 4) että kansainvälinen ulottuvuus (ks. luku 5).

Edellä kuvattu ohjelman monimutkainen ja vaiherikas alkuvaihe on otettu huomioon arviointia tehdessä.

2.2. Miten VANUPOssa on otettu huomioon valtion nuorisoneuvoston esittämät lausunnot?

Koska valtion nuorisoneuvostolle on asetettu uudessa nuorisolaissa lakisääteinen velvoite antaa lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan otettavista asioista, on arvioinnissa tärkeää arvioida, missä laajuudessa valtion nuorisoneuvoston lausunnon näkemyksiä on otettu ohjelmaa valmisteltaessa huomioon. Valtion nuorisoneuvoston antama lausunto ei ole opetus- ja kulttuuriministeriötä velvoittava.

Valtion nuorisiasiain neuvottelukunta (nyk. valtion nuorisoneuvosto) antoi lausunnon valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan otettavista asioista opetus- ja kulttuuriministeriölle 28.9.2016 (Nuora 2016). Valtion nuorisoneuvosto määritteli lausuntoonsa vision vuoteen 2020 ja siihen liittyvät visioindikaattorit. Tämän lisäksi valtion nuorisoneuvosto antoi lausunnon VANUPO-luonnoksesta syksyllä 2017 (VNN 2017).

Kokonaisuudessaan voi todeta, että ohjelmassa on otettu melko hyvin huomioon valtion nuorisoneuvoston esittämät toimenpide-ehdotukset (Nuora 2016). Esimerkiksi valtion nuorisoneuvoston tärkeänä pitämä asia harrastaminen näkyi valmiissa ohjelmassa hyvin. Vaikka ohjelmassa esitetyt toimenpiteet ovat pääosin käynnissä, ei maailma ole harrastamisen osalta valmis.

VANUPOssa neuvoston lausunnossaan korostamat työllistämistaidot ja yrittäjyyden edistämiseen liittyvät toimenpiteet nousivat hyvin esiin yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuudet, joita valtion nuorisoneuvostokin ohjelmaan kaipasi, nousivat omana tavoitteenaan ohjelmassa esiin. Asumisasiat tuotiin VANUPOon, joskaan aivan neuvoston esittämiä toimenpiteitä ei ohjelmassa esitelty. Neuvosto esitti lausunnossaan 2016, että nuorisotakuusta tehtäisiin malli, jossa vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta on yhdessä taholla. Lisäksi valtion nuorisoneuvosto toivoi vahvistettavan nuorisotyöllistä ennaltaehkäisevää otetta sekä sen kehittämistä. Nuorisotyön kehittämisen, nuorisotyöllisen asiantuntijuuden levittämisen tarpeet sekä nuorisotakuu-ajattelun levittäminen on kirjattu

erityisesti osaamiskeskusten painopisteisiin. Voi siis todeta, että valtion nuorisoneuvoston kanta on tullut kuulluksi VANUPO:n valmisteluvaiheessa.

Vaikka edellä mainitut neuvoston esiin nostamat teemat on VANUPO:n otettu, niin esimerkiksi syrjintään ja kiusaamiseen liittyvät teemat ovat jääneet ohjelmassa pieneen rooliin. Valtion nuorisoneuvosto näki vuonna 2016 myös, että ohjelmaan olisi pitänyt saada koulutuspoliittisia toimenpiteitä, jotta voitaisiin edistää nuorten koulutus- ja urapolkuja. Vaikka työllistymistaitoihin liittyvässä tavoitekokonaisuudessa on kehitetty muun muassa verkko-ohjauspalvelua ja työpajojen opinnollistamista on edistetty, niin muita koulutuspolitiikkaan liittyviä toimenpiteitä ei ohjelmassa juuri ollut. Tämä on nähtävä puutteena ohjelmalle.

Valtion nuorisoneuvosto kokosi vuoteen 2020 ulottuvat indikaattorit visionsa taakse. Näiden, tai muiden vastaavien indikaattorien puute vallitsee koko ohjelmassa, mitä valtion nuorisoneuvosto pitää ohjelman suurena puutteena.

Lausunnossaan 2016 valtion nuorisoneuvosto esitti arjen sujuvuuden ja yhdenvertaisuuden teemojen nostamista läpileikkaaviksi teemoiksi VANUPO:n. Nämä tärkeät teemat eivät kuitenkaan tule esiin ohjelmassa riittäväällä laajuudella.

2.3. Ohjelman valmisteluun liittyvät kehitysehdotukset

Tätä arviointia varten haastateltiin yhteensä kymmentä VANUPO:n valmisteluun, toimeenpanoon ja seurantaan osallistunutta virkamiestä. Haastateltavia oli jokaisesta vastuuministeriöstä. Näiden haastatteluiden lisäksi haastateltiin arvioinnin loppuvaiheessa viittä nuorisoyksikön virkamiestä, joilta saatiin täydentävää tietoa erityisesti ohjelman alkuvaiheeseen liittyen.

Se, että ohjelmaa alettiin tehdä alusta asti tiiviimmäksi ja ytimekkäämmäksi entisiin LANUKE-ohjelmiin verrattuna, nähtiin lähes kaikissa virkamieshaastatteluissa positiivisena asiana.

VANUPO:n valmistelukokouksia pidettiin selkeyttävinä. Kahdessa virkamieshaastattelussa korostettiin toimivaksi sitä, että ohjelman valmistelussa toivottiin opetus- ja kulttuuriministeriön puolelta konkretiaa. Vastuuministeriöitä pyydettiin miettimään, mitä toimenpiteitä pystyttäisiin ajallisten ja taloudellisten resurssien puitteissa aidosti toteuttamaan VANUPO-kauden aikana. Lisäksi toimenpiteiden määrä pyrittiin pitämään sellaisena, että ohjelma on mahdollista toteuttaa.

Haastatteluiden perusteella valmisteluprosessin uutuusarvosta piirtyi kuitenkin kahtalainen kuva.

Toisaalta osassa virkamieshaastatteluissa nähtiin ohjelman hyvänä puolena, että opetus- ja kulttuuriministeriö kehotti jo valmisteluvaiheessa ottamaan ohjelmaan sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat toteutettavissa olevia ja joita voi toteuttaa ilman lisäresursseja. Ohjelman nähtiin olevan realistinen. Toimenpiteet, joita ohjelmaan kirjattiin, olisi tehty joka tapauksessa. VANUPO on joltain osin myös koordinoiva asiakirja. Yksi haastateltava näki, että on aika vaikea nähdä VANUPO sellaisena, että sinne tuotaisiin jotain uutta. Sama haastateltava totesi, että VANUPO:n pitäisi olla kansliapäällikkötasoinen, jos ohjelmaan halutaan uusia aloitteita. Olemassa olevien toimenpiteiden listaaminen nähdään kokonais kuvan hahmottamisen kannalta tärkeänä. Toisaalta koska ohjelmaan valitut toimenpiteet olivat olleet jo valmisteilla, niin osa haastateltavista kuvasi ohjelmaa kunnianhimottomaksi. Muina valmistelun haasteita olivat kiire ja adhoc-valmistelu muiden töiden ohessa. Kiireen tuntu ja esiin noussut kunnianhimottomuus selittyvät osittain luvussa 1.2. taustoitetuilla poikkeuksellisilla oloilla.

Toisaalta on mielenkiintoista, että osassa haastatteluista tuotiin ilmi, että heidän näkemyksensä mukaan VANUPOssa ei ollut tarkoitus kirjata jo valmiina olevia toimenpiteitä, vaan siihen oli tarkoitus kirjata uusia toimenpiteitä omalta vastuualueelta. Kirjatut toimenpiteet olivat näin pelkästään VANUPOa varten tuotettua, eikä vanhojen hankkeiden korostamista. Toisin sanoen eri ministeriöiden valmistelijoilla oli erilainen näkemys siitä, millaisia toimenpiteitä ohjelmaan toivottiin. Kuntakentällä toivotaan ohjelmaan tietynlaista pysyvyyttä, esimerkiksi nimen vakiintumisen avulla.

Kehitysehdotukset VANUPOn valmisteluvaiheeseen

1. Istutaan alas jo varhaisessa vaiheessa vastuuministeriöiden virkamiesten kanssa ja mietitään eteenpäin seuraavaa ohjelmaa sekä siihen otettavia teemoja. Seurantakokouksissa voisi alkaa pohtia ja vastuuttaa eri ministeriöiden osallistujia ennakkointiin. Seuraavan VANUPOn sisällön pohtiminen pitäisi olla yksi seurantakokouksien aihe jo edeltävän ohjelman loppukaudella
2. Toiveena olisi, että tulevaan opetus- ja kulttuuriministeriöltä lähtevään valmistelukutsuun saataisiin sisällytettyä osallistujia useista eri ministeriöiden yksiköistä tai pyydetään kunkin vastuuministeriön vastuuvirkamiestä levittämään valmistelukutsua eri osastoille, koska kukin osasto tunnistaa oman toimialansa haasteet parhaiten.
3. Osaamiskeskusosuus oli tullut VANUPOon osalle ministeriöiden virkamiehistä yllätyksenä. Osaamiskeskusten nuorisotyöllinen merkitys olisi hyvä taustoittaa muille vastuuministeriöille ja niiden vastuuvirkamiehille.
4. Selkeytetään heti valmisteluvaiheessa, millaisia toimenpiteitä eri ministeriöiltä ohjelmaan halutaan. Lisäksi pidetään huolta, että osallistuvilla tahoilla on yhtenevät näkemykset toimenpiteiden valinnan perusteista.

3. VANUPON MERKITTÄVYYS POIKKIHALLINNOLLISENA OHJELMANA

Tässä luvussa käsitellään laajemmin eri ministeriöiden virkamiesten haastatteluista kerättyä tietoa ja kuntien nuorisotoimelle lähetetyn kyselyn tuloksia.

3.1. VANUPOn vaikutukset eri ministeriöiden sisällä pienehköjä

Ministeriöhaastatteluiden yksi teema oli VANUPOn tunnettuus ja vaikutukset eri ministeriöiden sisällä. Haastateltaville esitetty kysymys kuului: *"Arvioi asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi on erittäin vähän ja viisi on erittäin paljon, onko ohjelma vaikuttanut nuorisopoliittiseen ohjaukseen ministeriössänne"*. Numeerinen arvio oli pohja laajemmalle keskustelulle aiheesta.

Yhdessä haastattelussa kymmenestä todettiin, että VANUPOon otetulla kirjauksella oli vaikutusta ministeriön sisäiseen resurssiallokaatioon. Toimenpiteen kirjaus ohjelmassa johti siihen, että tärkeänä pidetty hanke saatiin ministeriön erityismäärärahan hankkeeksi.

Yhdellä ministeriöllä oli jo valmiiksi toimenpiteitä valmisteilla, mutta niitä tarkennettiin VANUPOn myötä. VANUPOsta saatiin tärkeille teemoille näkyvyyttä. Samanlaista selkänöjää toivotaan myös jatkossa.

Suurimmassa osassa haastatteluista kuitenkin todettiin, että ohjelman ei katsottu vaikuttaneen ministeriön sisäiseen toimintaan tai ohjaukseen. Ohjelma on ollut ministeriöissä vain yksittäisten virkamiesten vastuulla. Lähes kaikissa haastatteluissa nousi esiin se, että muu ministeriö ei ole juurikaan tietoinen VANUPOsta.

Mikäli toiminta olisi muidenkin kuin yksittäisten virkamiesten vastuulla, ohjelmasta tulisi aito hyöty ministeriöön. Toisaalta useassa haastattelussa nostettiin esiin, etteivät ministeriötkään ole osanneet hyödyntää ohjelmaa kaikessa laajuudessa. Toiveena olisi saada tukea uuden VANUPOn toimeenpanoon. Muutamassa haastattelussa kaivattiin ”juurrutuskoulutusta” eli konkreettista tukea ja/tai työkaluja, jotta muukin ministeriö saataisiin sitoutumaan ohjelman tavoitteisiin. Jos oma hallinnonala olisi tietoinen ja kiinnostunut VANUPOsta, niin vastuuvirkamiehet voisivat kokea osallistumisen VANUPOn seurantakokouksiin nykyistä tärkeämmäksi.

Kehitysehdotukset ministeriöiden sisäisten prosessien kehittämiseksi:

1. VANUPOn merkityksen kirkastaminen yhdyshenkilöverkoston jäsenille on tärkeää. Jos yhdyshenkilöryhmässä olevat virkamiehet kokevat, että VANUPOlla on oikeasti merkitystä, se vaikuttaa myönteisesti myös heidän kiinnostukseensa levittää VANUPOa omassa ministeriössään.
2. Yhdyshenkilöverkostossa toivotaan hyvien käytänteiden jakamista siitä, miten ohjelmaa on saatu jalkautettua ministeriöihin. Mikäli tällaisia käytäntöjä ei löydy, niin toivotaan, että verkostossa luotaisiin yhteistyössä konkreettinen malli. Tukea mallin valmisteluun toivotaan opetus- ja kulttuuriministeriöstä.
3. Kirkastetaan ja tuetaan ministeriöiden vastuuvirkamiesten roolia kunkin ministeriön nuorisopolitiikan asiantuntijana omalla vastualueellaan em. mallin avulla.
4. Muut kuin opetus- ja kulttuuriministeriön sidosryhmät eivät ole kovin tietoisia VANUPOsta. Tiedotusta ohjelmasta pitää parantaa muiden ministeriöiden välityksellä heidän alaiselle hallinnolle ja muille sidosryhmille.

3.2. Vaikuttavuus nuorisopolitiikan yhteistyön lisääntymiseen tai yleiseen nuorisopoliittiseen ohjaukseen valtionhallinnon sisällä on ollut vähäistä

Ministeriöhaastatteluiden teemana oli myös VANUPOn vaikutukset nuorisopoliittiseen ohjaukseen valtionhallinnon tasolla. Haastateltaville esitetty kysymys kuului: *”Arvioi asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi on erittäin vähän ja viisi on erittäin paljon, onko ohjelma parantanut nuorisopolitiikan ohjausta yleisesti?”* Tämänkin kysymyksen kohdalla numeerinen arvio oli pohja laajemmalle keskustelulle aiheesta.

Yksi vastaaja koki, että VANUPO on vahvistanut nuorisopolitiikan ohjausta. VANUPOn seuranta toteuttava yhdyshenkilöverkosto todettiin muutamassa haastattelussa hyvin organisoiduksi, minkä seurauksena muidenkin ministeriöiden nuorisopoliittiset kysymykset ovat olleet ohjelmassa hyvin esillä. Eräs haastateltava puolestaan näki, että ohjelma ei ole ehkä parantanut yleistä nuorisopoliittista ohjausta, mutta VANUPOn lisäarvo tulee tiedon jakamisesta muille ministeriöille. Toimiva tiedonjako nähtiinkin VANUPO-seurantaryhmän vahvuutena.

Yksi vastaaja totesi suoraan, että nykyinen ohjelma on ollut pettymys, jos ajatellaan nuorisopoliittista ohjausta. Vastaajan mukaan ohjelma ei toimi tällaisenaan ja suuri osa siitä on vain hallinnollista liturgiaa.

Haastateltavien keskuudessa kaivataan parempaa poikkihallinnollista koordinaatiota. Poikkihallinnollisen koordinaation puute VANUPOssa näkyi erään haastateltavan mielestä siinä, että eri ministeriöt ottivat tietyt teemat vastuulleen, mutta eivät ottaneet osaa kaikkiin teemoihin. Tällöin paperilla toimitaan poikkihallinnollisesti, mutta vanhat siilot säilyvät. Nykyinen budjetointi ei mahdollista aitoa yhteistyötä.

Ministeriöhaastatteluista nousi vahvasti esiin se, että ensi kaudella toivotaan, että olisi vain yksi selkeä ohjelma, joka koordinoi nuorisopoliittikan kenttää. Tällä vaalikaudella on ollut käynnissä monta erillistä työryhmää (esim. VANUPO, NEET-ministerityöryhmä ja Nuorisotakuun neuvottelukunta). Näihin ryhmiin ovat osallistuneet samat ihmiset eri ministeriöistä ja näiden toistensa kanssa päällekkäisten ryhmien vastuut ovat olleet osallistujille epäselvät.

Kehitysehdotukset valtionhallinnon nuorisopoliittisen ohjauksen kehittämiseksi

1. Tiedotetaan vastuuvirkamiehiä tehokkaammin jo aikaisessa vaiheessa valmistelua. Mikäli tulevassa seurantaryhmässä tulee henkilövaihdoksia, jatkuvuus tulisi taata "pikaperehdytysmateriaalilla".
2. Yhdyshenkilön lisäksi VANUPOn valmisteluvaiheeseen tarvitaan jokaiselta osastolta joku virkamies, sillä osastojen vastualueet ovat erilaiset.
3. Kehitysehdotuksena voisi panostaa myös ohjelman löydettävyyteen (vrt. nykytila)
 - verkkosivut, jonne kerättäisiin jo hyviä käytössä olevia malleja
 - samalla sivulla voisi olla esityksiä VANUPOsta esim. ministeriöiden omaan käyttöön ja tietoisuuden levittämiseksi
 - ohjelman seurantatiedot voisi myös keskittää samoille sivuille. Nykyisin seuranta on tehty yhdyshenkilöverkoston excelissä. Tästä saatua tietoa tulisi jakaa säännöllisin väliajoin.

3.3. Ohjelman seurantaan kaivataan lisää tehokkuutta ja merkityksellisyyttä

VANUPOn seuranta toteutettiin kaudella 2017–2019 tunnistamalla ja kokoamalla nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden virkamiehistä koostuva yhdyshenkilöverkosto. Virallisen työryhmän sijaan muodostetun vapaamuotoisemman yhdyshenkilöverkoston uskottiin luovan vapaampaa keskustelukulttuuria ja olevan toiminnaltaan ketterämpi ilman virallisia työryhmänimityksiä. Verkoston kokoukset järjestettiin opetus- ja kulttuuriministeriön tiloissa.

Yhdessä haastattelussa todettiin, että seuranta on ollut varsin hyvää, eikä siihen toivota muutoksia. Toisessa haastattelussa koettiin erinomaiseksi, että seurantaryhmä on kokoontunut fyysisesti samaan paikkaan ja seurantaakin on työstetty verkostomaisesti. Tämä koettiin jopa poikkeukselliseksi. Kokouksissa käytetty ja päivitetty seurantataulukko (ks. liite 1) on tuonut kokouksiin rakennettu. Kahdessa haastattelussa todettiin, että nykyinen yhdyshenkilöverkosto toimii, eikä se ole liian löyhä, kunhan sen kanssa ei ole liikaa päällekkäisiä ryhmiä. Kommunikointi ja tiedonvaihto on ollut arvokasta seurantaryhmässä, sillä siellä on ollut mahdollisuus kuulla, mitä muualla valtioneuvostossa tapahtuu.

VANUPOn seurantakokouksissa on ollut haastateltavien mukaan jopa poikkeuksellisen hyvä osanotto, mutta valitettavasti arviolta 80 % käsitellyistä asioista on ollut samoja, mitä on käsitelty muissakin päällekkäisissä ryhmissä. Vuoropuhelun koettiin parantuneen seurantakokouksien avulla, mutta suunnitelmallisuuden ja yhteisten tavoitteiden nähtiin puuttuvan.

Yhdyshenkilöverkoston vapaamuotoisuudesta kysyttäessä nähtiin haastateltavien joukossa sen hyvät ja huonot puolet. Toisaalta koska kyseessä ei ole ollut virallinen valtioneuvoston asettama työryhmä, niin verkostossa on koko kauden ajan ollut suuri vaihtuvuus. Lisäksi vapaamuotoinen yhdyshenkilöverkosto ei tee ryhmässä toimimista näkyväksi omassa ministeriössä. Tästä seuraa, ettei toimintaan ole mahdollista budjetoida riittävästi työaikaa. Sitoutumisen nähtiin olevan parempaa virallisessa työryhmässä, minkä vuoksi enemmistö haastatelluista muuttaisi byrokratian lisääntymisen uhallakin seurantatoiminnan sitovaksi.

Yhdessä haastattelussa seurannasta toivottiin tiiviimpää. Toimeenpanoon ja erityisesti seurantaan toivottiin tehokkuutta. Seurantakokoukset ovat olleet pitkiä, minkä vuoksi ne eivät ole olleet priorisointilistan kärjessä. Resurssipuutteiden vuoksi muutamat haastateltavat eivät ole päässeet osallistumaan yhdyshenkilöverkoston kokouksiin.

Kehitysehdotukset VANUPOn seurantaan

1. Nykyisellään VANUPO ei luo tietynlaista painetta. Vapaamuotoinen työryhmä seurantaan on ollut hyvä, mutta ei vastaa organisoinnin tai johtamisen tarpeisiin. VANUPOLla voisi olla lakisääteisenä ohjelmana mahdollisuus ottaa nuorisopoliittinen ohjaava asema. Tämä vaatisi, että seurantaryhmä olisi kansliapäällikkötasoinen ja virallisesti asetettu.
2. Kokouksissa voisi olla alussa ajankohtaista tietoa nuorista. Tämä lisäisi nuorisopoliittista ymmärrystä, minkä seurauksena nuorisopoliittiset arvot olisi mahdollista sisäistää paremmin.
3. Vaikka seurantataulukon läpikäynti on ollut arvokas tiedonvaihdon väline, niin sen ei toivota olevan ainoa funktio kokouksissa. Mikäli kierros käytäisiin nopeammin läpi, niin ryhmässä voitaisiin yhdessä miettiä, miten mahdollisiin muutoksiin/haasteisiin voitaisiin reagoida (esim. raportin puolivälitarkastelu).

3.4. Mittariston puuttuminen ja asetettujen tavoitteiden tarkkuustaso mietityttävät

Kaikista kerätyistä lähteistä välittyy sellainen kuva, että toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta kuvaavia mittareita tarvitaan tulevaan ohjelmaan. Mittareiden ja indikaattoreiden katsotaan vahvistavan toimintaa. Vain yhdessä haastattelussa todettiin, ettei varsinaista seurantamittaristoa kaivata. Mittariston lisäksi ohjelmaan kaivataan yleisesti selkeyttä ja konkreettisempaa kieltä. Nykyisessä ohjelmassa on paljon toimenpiteitä yhdessä toimenpiteen sisällä, mikä hankaloittaa osaltaan seurantaan. Seurannalla pitäisi olla mahdollisuus tarkistaa tavoitteiden onnistumista.

Tavoitteena ei tulisi olla pelkät prosessi-indikaattorit vaan vaikuttavuus. Tässä herää kysymys, että onko olemassa mittareita, jotka ulottuisivat kaikkien toimenpiteiden alle (esim. nuorten työllisyysaste). Tämän lisäksi erillisiin toimenpiteisiin tarvittaisiin erilliset mittarit. Nuorisotyö ja -politiikka nähdään ulkopuolelta usein "päänsillittely-toimintana". Tätä voitaisiin kehittää selkeällä tavoitteellisuudella, muun muassa indikaattoreilla. VANUPOn toivotaan poliittista sitoutumista ja "näitä asioita me tavoittelemme" -asennetta.

Kehitysehdotukset mittariston luomiselle ja tavoitteiden selkiyttämiseksi

1. Mittariston valitseminen toimenpiteiden seurannalle. Mittariesitykset voisivat tulla vastuuministeriöltä, koska eri ministeriöt tuntevat oman substanssinsa mittarit parhaiten. Kokonaisuuden viimeistely voitaisiin tehdä yhteistyössä, kuten muukin ohjelma.
2. Valittua mittaristoa tulisi olla mahdollista arvioida jo siinä vaiheessa, kun ohjelma lähtee lausuntokierrokselle.
3. Eräänä ehdotuksena oli ns. "toiminnallinen mittari" (esim. hyvien toimintatapojen käyttö kunnissa ennen ohjelman alkamista ja hankkeen päättyessä). Varsinaisia vaikuttavuusmittareita on hankalampi asettaa (esim. THL:n indikaattorit haastavia näin lyhyelle aikataululle). Toisaalta kaivataan tuloksellisuusmittareita (esim. kuinka moni mielenterveysongelmista kärsivä nuori pääsee hoitoon perustasolle tai kuinka paljon koulutuksen keskeytykset vähenevät).
4. Toiveena olisi isompien vaikuttavuusindikaattoreiden kehityksen seuraaminen VANUPOssa muutama vuosi edellisen ohjelman päättymisen jälkeen. Tähän ei ole mahdollisuutta selkeästi hallituskausiin sidotuissa hankkeissa, mutta lakisääteisessä ohjelmassa tämä voisi olla mahdollista.

3.5. Kansliapäälliköiden arviot ohjelmasta

Valtion nuorisoneuvosto päätti 5.3.2019 pidetyssä kokouksessaan lähettää VANUPOssa nimettyjen vastuuministeriöiden kansliapäälliköille kirjeet VANUPOon liittyen. Kirjeissä toivottiin kansliapäälliköiden näkemyksiä ohjelmasta, sen vaikuttavuudesta, merkittävydestä ja kehittämiskohteista nuorisotyön ja -politiikan kentällä. Vastaus toivottiin yksittäisen virkamiehen sijaan kansliapäällikkötasolta, jotta pystyttäisiin arvioimaan syvällisemmin asiakirjan merkitystä sekä toisaalta samalla saattamaan ohjelma-asiakirja kansliapäälliköiden parempaan tietoisuuteen.

Vastaukset tulivat kaikista ministeriöistä, joskin oikeusministeriön vastaus tuli kansliapäällikön sijaan osastopäällikkötasolta (ks. kaikki kansliapäälliköiden vastaukset liitteestä 5). Kansliapäälliköiden vastaukset heijastelevat pitkälti virkamieshaastattelujen näkemyksiä. Tämä ei ole ihme, sillä haastatellut virkamiehet ovat olleet omien ministeriöidensä VANUPO-vastaavia ja tämän vuoksi lienee perusteltua olettaa heidän vaikuttaneen oleellisesti myös kansliapäälliköiden vastauksiin.

Kansliapäälliköiden vastauksissa nousee esiin positiivisia huomioita VANUPOsta, joista keskeisimpiä ovat:

- ✓ Ohjelman keskeiset nuorisopoliittiset tavoitteet koettiin lähes yksimielisesti perusteltuina ja suurimmilta osin myös seuraavaan VANUPOon soveltuvina.
- ✓ Pyrkimys poikkihallinnollisuuteen nähtiin hyvänä tavoitteena.
- ✓ Ohjelma nähtiin tärkeänä ja se on tiivistänyt keskeisten ministeriöiden välistä yhteistyötä erityisesti tiedonvaihdon näkökulmasta.
- ✓ Tavoitteet ja toimenpiteet ovat olleet realistisia ja ohjelma ollut rakenteeltaan selkeä.
- ✓ Ohjelman toimeenpano on sujunut pääosin hyvin. Ohjelmaan kirjatuista toimenpiteistä valtaosa on jo toteutettu tai niitä ollaan parhaillaan toteuttamassa aikataulun mukaisesti.

Toisaalta kansliapäälliköiden vastauksien perusteella voi todeta, että ohjelma ei ole ollut aidosti horisontaalinen tai toimintaa ohjaava. Muun muassa seuraavia kehitysehdotuksia nousee vastauksista:

1. Kirjataan VANUPOon suunnitelmallisesti keskeiset hallituskauden aikana toteutettavat nuorisopoliittiset toimet, eikä kesken kauden aloiteta niiden kanssa päällekkäisiä toimenpiteitä.

2. Nykyistä selkeämmällä tavoitteenasettelulla mahdollistettaisiin myös ohjelman arviointi, joka osaltaan tukisi ohjelmakokonaisuuden kehittämistä ja toteuttamista.
3. Ohjelman tavoitteille ja toimenpiteille tulisi jo suunnitteluvaiheessa määritellä selkeät seurantaindikaattorit ja vaikuttavuuden mittarit. Kehitysehdotuksena mainittiin muun muassa myös se, että sekä seurannan että arvioinnin toteutustavat kirjattaisiin tarkemmin jo VANUPOon.
4. VANUPOssa olisi hyvä olla maininta muista poikkeahallinnollisista ohjausasiakirjoista, joiden toimintaan VANUPO suhteutuu. Ohjelmassa tulisi nostaa esiin, että siinä mainitut tavoitteet ovat voimakkaasti keskinäisriippuvaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi nuorten yhdenvertaista osallistumista voidaan edistää paitsi nuoris- ja demokrationpoliittisilla, myös vero-, talous- ja sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä.
5. VANUPOn käytännön toteutuksen osalta tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota eri hallinnonalojen yhteistyöhön ja toimenpiteiden horisontaalisuuteen.
6. Resursoinnin oikeasuhtaisuus on turvattava ja kirjattava ohjelmaan.
7. Tutkimuksellisen tuen systemaattinen hyödyntäminen ohjelman valmistelun ja toimeenpanon aikana.
8. Nuorten ja heitä edustavien järjestöjen osallistumista ohjelman sisältöjen suunnitteluun tulisi vahvistaa jo valmistelun varhaisesta vaiheesta lähtien.
9. VANUPOssa tulisi kiinnittää huomiota sekä osaamiskeskusten ohjauksen ja arvioinnin kehittämiseen.
10. Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesien (ks. Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta 2018) ottaminen mukaan seuraavan VANUPOon. Teeseissä ehdotettiin muun muassa valtioneuvoston tilannehuoneen perustamista ja ilmiö- tai väestöryhmälähtöisen budjetoinnin kokeilua. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvän työn johdonmukainen koonti yhden ministeriön johdettavaksi ja vastuulle.

3.6. Kuntien nuorisotoimet ja aluehallintovirastot pitävät valtakunnallista ohjelmaa tärkeänä

Osana VANUPOn arviointia päätettiin toteuttaa myös lyhyt kysely kuntien nuorisotyöstä vastaaville tahoille. Kyselyn laatimiseen osallistui valtion nuorisoneuvoston suunnittelijan lisäksi kaksi opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisovastuualueen virkamiestä. Nykyisen nuorisolain (5 §) mukaan VANUPO ei sido kuntia, vaan se antaa niille teemoja. Kyselyn tarkoitus olikin selvittää, miten kunnat ovat omatoimisesti ohjelman sisältöä hyödyntäneet tai hankkineet siitä tietoa valtion nuorisotyön ja -politiikan painopisteistä. Kyselylomake testattiin muutamilla nuorisotyössä toimivilla henkilöillä ennen sen lähettämistä.

Webropol-kysely lähetettiin AVI:en yhteyshenkilöiden kautta 14.3.2019 ensisijaisesti kuntien nuorisotoimen esimiehille. Kyselyyn pyydettiin vastaamaan yhdessä nuorisotyöntekijän tai -tekijöiden kanssa tai välittämään kyselyn oikealle henkilölle. Vastausaikaa oli 7.4.2019 asti. Kysely sisälsi seitsemän kysymystä. Kyselyyn vastatattiin anonyymisti. Vastauksia tuli määräaikaan mennessä 138 kappaletta (vastausprosentti noin 45 %). 64 prosenttia vastaajista (n=89) oli pienistä kunnista, 26 prosenttia (n=36) vastanneista keskikokoisista kunnista ja 9 prosenttia vastaajista tuli isoista kunnista (n=13). Vastausten määrät kunnan koon mukaan vastaavat melko hyvin Suomen kuntien määrää koon mukaan suhteutettuna. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2019 alussa Suomen 311 kunnasta 213 oli alle 10 000 asukkaan kunta (68 %), 72 10 000–40 000 asukkaan kunta (23 %) ja 26 (8%) yli 40 000 asukkaan kunta. Vastauksia tuli kaikilta AVI-alueilta.

Edellisen nuorisolain mukaisen LANUKE-ohjelman aikana kunnallisille nuoristyön toimijoille toteutetun Pro Gradu -tutkimuksen aikana todettiin valtiollisella ohjauksella olevan monia myönteisiä vaikutuksia kunnallisen nuorisotyön kehittämiseen. Sen vaikutuksesta muun muassa koko toimialan arvostuksen koettiin nousseen, vaikkakin suhde valtioneuvostoon oli varsin ristiriitainen (ks. lisää Kalliomaa 2015 ja Nuora 2014).

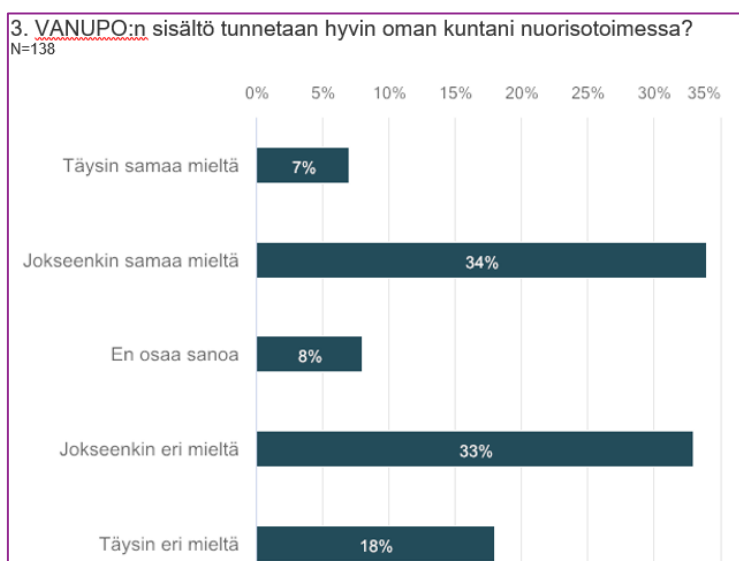
Kokonaisuudessaan kysely vahvisti aikaisemman kuntakyselyn tuloksia siitä, että valtakunnallinen poikkihallinnollinen ohjelma nuorisotyöstä ja -politiikasta koetaan kuntakentällä hyödyllisenä ja sellainen halutaan jatkossakin toteutettavan. Ohjelman tunnettuus kentällä on kuitenkin vaihtelevaa. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet eivät sido kuntia niiden päättäessä nuorisotyön järjestämisen tavoista. VANUPOssa todetaan: ”Sen sijaan ohjelman tavoitteet ovat mittareina valtion arvioidessa kuntien nuorisotyötä peruspalveluna ja työtä nuorten elinolojen parantamiseksi. VANUPO myös ohjaa valtion kunnille osoittamien avustusten myöntämistä. Ohjelman valtakunnalliset tavoitteet voivat myös tarjota perustan kuntien omalle nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle niiden oman harkinnan mukaan.” Vaikka ohjelma ei sido kuntia, niin kuntakentältä on tullut kyselyn tuloksena selkeä viesti, että **ohjelmasta toivotaan tehokkaampaa viestintää myös kuntakentälle.**

Alle puolet kyselyyn vastaajista kokee, että ohjelman sisältö tunnetaan hyvin tai erittäin hyvin kunnan nuorisotoimessa. Avovastauksien mukaan työntekijöiden suuri vaihtuvuus, tiedottamisen puute kuntatasolla ja resurssipula ovat heikentäneet tunnettua. Tulosten perusteella näyttää, että isommissa kunnissa VANUPO:n sisältö tunnetaan paremmin kuin pienemmissä kunnissa. Isommissa kunnissa lähes 70 prosenttia sanoo VANUPO:n olevan tunnettu kunnan nuorisotoimessa, kun pienissä ja keskikokoisissa kunnissa vastaava luku on hieman alle 40 prosenttia. Suuressa osassa avovastauksia toivottiin ohjelman tehokkaampaa jalkauttamista kuntiin. Palaute perustuu siihen, että mikäli ohjelman tunnettuus olisi kunnissa parempi, niin sitä voisi hyödyntää enemmän. Mittaristojen ja ohjelman toimeenpanoon allokoitujen resurssien puute nousi esiin myös kunnallisissa palautteissa. Kymmenen vastaajaa totesi avovastauksissa, ettei koskaan ole kuullutkaan ohjelmasta.

Taulukko 3: VANUPO:n sisältö tunnetaan hyvin oman kuntani nuorisotoimessa? (kuntakoon mukaan) (N=138)

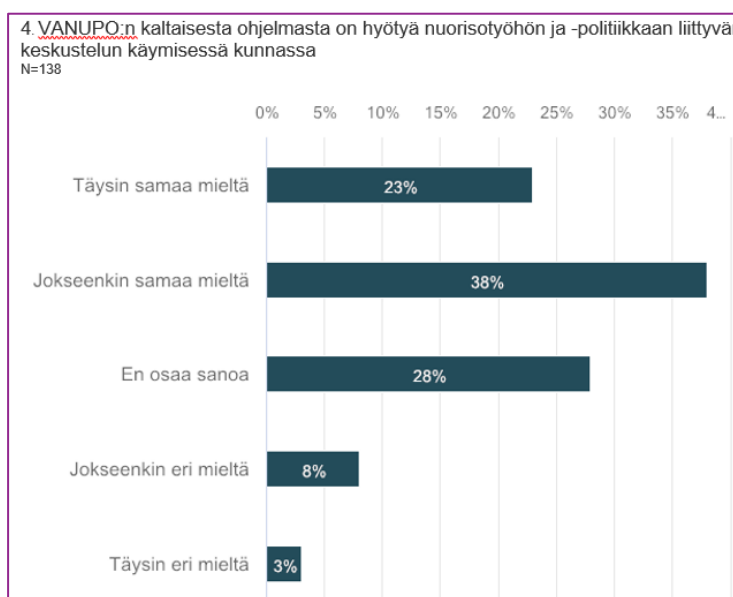
	Pienet kunnat	Keskikokoiset kunnat	Isot kunnat
Täysin samaa mieltä	5,62%	5,56%	23,08%
Jokseenkin samaa mieltä	32,59%	33,33%	46,15%
En osaa sanoa	6,74%	13,89%	0%
Jokseenkin eri mieltä	32,58%	38,89%	23,08%
Täysin eri mieltä	22,47%	8,33%	7,69%

Kuvio 1: VANUPO:n sisältö tunnetaan hyvin oman kuntani nuorisotoimessa? (kaikki) (N=138)

Kuntakentällä VANUPOn on katsottu ohjaavan nuorisotyötä ja tuovan työlle merkitystä. Ohjelma on toiminut eräänlaisena ”selkänä” kunnallisille nuorisoalan toimijoille. Nuorisovaltuuston roolin vahvistuminen on tuonut lisäarvoa uuden nuoriso- ja kuntalain kautta, mitä myös VANUPO on vahvistanut. Lisäksi kiitosta saa nuorisotyön näkökulmasta VANUPOn kaltaisten asiakirjojen moniammatillisen yhteistyön korostaminen. Asiakirjan poikkihallinnollisuuden ja moniammatillisuuden korostaminen vahvistavat ajatusta siitä, ettei myöskään kunnallinen nuorisotyö pärjää yksin nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämisessä. Lisäksi vastauksissa nähdään, että erilaisia hankkeita voi perustella poliittisille päätöksentekijöille VANUPOon vedoten. Yhdessä vastaksessa tuodaan ilmi se, että ohjelma on ollut hyvänä tukena ja hyötynä Ohjaamon perustamisessa.

Kuvio 2: VANUPOn hyödyllisyys nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvän keskustelun käymisessä

Isommat kunnat suhtautuvat myönteisemmin VANUPOn hyötyyn keskustelun herättäjänä kuin pienet kunnat. Yli 90 prosenttia isoista kunnista koko VANUPOn hyödylliseksi tai erittäin hyödylliseksi, kun vastaava luku pienillä kunnilla on noin 50 prosenttia ja keskikokoisilla kunnilla 75 prosenttia. Tietoisuus VANUPOn sisällöistä näyttää kulkevan käsikädessä sen hyödyllisyysnäkökulman kanssa. Kyselyn perusteella suurissa kunnissa VANUPO on ohjannut eniten kunnan strategisen työn suunnittelua (ks. taulukko 5).

Taulukko 4: VANUPOn kaltaisesta ohjelmasta on hyötyä nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvän keskustelun käymisessä kunnassa? (N=138)

	Pienet kunnat	Keskikokoiset kunnat	Isot kunnat
Täysin samaa mieltä	13,48%	33,33%	53,85%
Jokseenkin samaa mieltä	37,08%	41,67%	38,46%
En osaa sanoa	34,83%	22,22%	0%
Jokseenkin eri mieltä	12,36%	0%	0%
Täysin eri mieltä	2,25%	2,78%	7,69%

Taulukko 5: Ohjelma on vaikuttanut kuntamme nuorisotyön strategiseen suunnitteluun? (N=138)

	Pienet kunnat	Keskikokoiset kunnat	Isot kunnat
Täysin samaa mieltä	4,49%	16,67%	30,77%
Jokseenkin samaa mieltä	30,34%	16,67%	30,77%
En osaa sanoa	17,98%	30,55%	15,39%
Jokseenkin eri mieltä	22,47%	25%	15,38%
Täysin eri mieltä	24,72%	11,11%	7,69%

Kokonaisuudessaan kysely toi esiin sen, että valtakunnallinen poikkihallinnollinen ohjelma nuorisotyöstä ja -politiikasta koetaan kuntakentällä hyödyllisenä ja sellainen halutaan jatkossakin toteutettavan. Yhteensä 75 prosenttia vastaajista näkee, että on tärkeää, että VANUPOn kaltainen poikkihallinnollinen asiakirja on olemassa myös jatkossa. Keskikokoiset kunnat kokevat vahvimmin (83 %), että VANUPO tulisi laatia jatkossakin. Ministeriöhaastatteluissa nousi esiin, että ohjelman tunnettuus muiden kuin opetus- ja kulttuuriministeriön sidosryhmissä on pientä. Kyselyn tulokset olisivat olleet varmasti hyvin eri näköiset, mikäli se olisi kohdennettu myös muiden ministeriöiden alaiselle hallinnolle. Toisaalta vastauksissa nähdään, että ohjelmaan liittyvä tiedottaminen on ollut vähäistä. Kuten jo vuoden 2014 LANUKEn arvioinnissa todetaan, ohjelmasta tiedottaminen tulisi hoitaa paremmin kuntakentällä. Eikä yksin riitä, että ohjelmasta tiedotetaan nuorisotoimessa, jolloin se jää pelkästään nuorisotoimen asiakirjaksi, vaan monialaisuus tulee ulottaa nykyistä paremmin myös esimerkiksi sosiaali- ja opetustoimeen (ks. myös Kalliomaa 2015).

Myös aluehallintovirastojen (6 kpl) opetus- ja kulttuuritoimen vastualueen johtajille lähetettiin erillinen kyselylinkki. Kyselyyn pyydettiin vastaamaan sopivina pidettyjen virkamiesten kanssa. Kyselyn tarkoitus oli selvittää, miten hyvin VANUPO vastaa aluehallintovirastojen tarpeisiin osana nuorisotyön ja -politiikan kehittämistä. Kysely sisälsi kuusi lyhyttä kysymystä ja vastausaikaa oli 14.3.-7.4.2019. Määräaikaan mennessä saapui neljä vastausta.

Kaikki neljä vastaajaa näkivät, että VANUPOsta on hyötyä nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvän toiminnan kehittämisessä. Tästä luonnollisena jatkumona kaikki vastaajat olivat myös sitä mieltä, että on tärkeää, että aluehallintovirastojen toimintaa ohjaa VANUPOn kaltainen poikkihallinnollinen asiakirja myös jatkossa. Kolme neljästä vastaajasta myös koki, että ohjelma on vaikuttanut alueella tehtävään nuorisotyön ja -politiikan strategiseen suunnitteluun. Sama määrä vastaajia kertoi, että alueella oli järjestetty ohjelmakauden aikana tilaisuus, jossa VANUPOsta on kerrottu kuntien nuorisotoimille.

Aluehallintovirastojen avovastauksissa VANUPO nähdään hyvänä nuorisopoliittisena asiakirjana, mutta poikkihallinnollisuudessa katsotaan olevan vielä kehitettävää. Lisäksi yhdessä avovastauksessa todetaan, että VANUPOsta on erittäin suuri hyöty paikallisesti nuorisotyön suunnittelussa ja strategiassa. VANUPOn katsotaan olevan täsmällisempi kehittämisasiakirja, johon voi nojata nuorisolain ollessa väljempi.

Kehitysehdotukset VANUPO:n suhteesta kuntiin

1. Vaikka VANUPO ei ohjaa kuntien toimintaa, valtion nuorisoneuvosto toivoo ohjelman tehokkaampaa jalkauttamista kuntiin. Jalkauttaminen on mahdollista toteuttaa esimerkiksi lähettämällä koko asiakirja saatekirjeen kanssa kaikkiin kuntiin, parantaa ohjelman saavutettavuutta kehittämällä nettisivuilla tapahtuvaa viestintää tai järjestää yleinen tilaisuus, joka on suunnattu kuntatoimijoille (esimerkiksi AVI:en kanssa yhteistyössä).
2. Tiivistelmä VANUPOsta tai koulutuspaketti aiheeseen liittyen helpottaisi ohjelman jalkauttamista.

4. NUORISOALAN OSAAMISKESKUSTOIMINNAN ARVIOINTI

4.1. Osaamiskeskusten tausta

Nuorisolain (1285/2016) 19 § säädetään avustusten myöntämisestä nuorisoalan osaamiskeskuksille. Nuorisoalan osaamiskeskusten tehtävänä on kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista. Osaamiskeskuksen voivat myös muodostaa kahden tai useamman yhteisön sopimukseen perustuva yhteenliittymä. Osaamiskeskukset muodostavat aluehallintovirastojen sekä lakisääteisten valtion nuorisoneuvoston ja arviointi- ja avustustoimikunnan kanssa opetus- ja kulttuuriministeriötä tiiviisti tukevan verkoston, joka vahvistaa toimialan osaamista ja kehittämistä ja tiedonkulkua nuorisoalan yhteisöissä.

Osaamiskeskusten lakisääteistämisen tausta on vanhassa palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteessa, joka on nyt purettu. Opetus- ja kulttuuriministeriö teki syksyllä 2010 periaatepäätöksen nimetä 13 toimijaa nuorisotyön valtakunnallisiksi palvelu- ja kehittämiskeskuksiksi. Nimettyjen keskusten luetteloa täydennettiin yhdellä ministeriön 24.10.2011 päivätyllä päätöksellä. Palvelu- ja kehittämiskeskusten toimintaa ei ohjattu lailla, vaan niiden perustamisesta oli päätetty ainoastaan periaatepäätöksellä. Palvelu- ja kehittämiskeskusten avustukset jaettiin ilman avointa hakumenettelyä ministeriön nimeämille keskuksille. Palvelu- ja kehittämiskeskuksia koskeva periaatepäätös ei sisältänyt tarkempaa kuvausta siitä, miten keskuksen aseman pystyi saamaan eikä sitä, millä kriteereillä OKM hyväksyi keskuksia avustettaviksi niille osoitetusta määrärahasta. Keskusten avustus oli pysyväisluonteista yleisavustusta. Keskuksille ja niiden toiminnalle ei ollut tarkkoja kriteereitä tai tehtäviä. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä oli käytännössä löyhä tavoiteohjaus näihin nuorisoalan palvelu- ja kehittämiskeskuksiin. Lisäksi nimetyt toimijat olivat toisiinsa nähden erimittaisia. Viranomaisten avoimuus- ja tasapuolisuusperiaatteet ja läpinäkyvyys kuitenkin edellyttävät, että esimerkiksi valtionavustuskokonaisuuksien myöntökriteerit olisivat selkeitä ja yleisesti tiedossa.

Tarve uusille nuorisoalan osaamiskeskuksille nousi opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Ministeriössä koettiin, että nuorisoalan perus- ja erityisosaamisen kehittämiseksi tarvittaisiin väline, joka reagoisi pysyviksi muodostuneita palvelu- ja kehittämiskeskuksia paremmin ajankohtaisiin tieto- ja kehittämistarpeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla on nuorisotyön ja -politiikan yleinen johto, yhteensovittaminen ja kehittäminen sekä yleisten edellytysten luominen valtionhallinnossa. Jotta tämä olisi mahdollista, tarvitaan ministeriössä tietoa ajankohtaisista ilmiöistä ja asioista. Myös nuorisoalan toimijoiden ajankohtaisiin tieto- ja osaamistarpeisiin tulee vastata.

Osaamiskeskusrakenteen katsottiin olevan väline, jolla edellä mainittuihin tarpeisiin pystytään reagoimaan. Koska osaamiskeskusten toiminta on sidottu VANUPO-kaudeksi, voidaan varmistaa, että sisällöt ovat aina ajankohtaisia ja merkityksellisiä. Osaamiskeskustoiminta on tästä syystä projektiluonteista. Osaamiskeskuksien määrittelylle nähtiin mahdollisuus nuorisolain uudistuksen myötä.

Nuorisoalan osaamiskeskuksen valtionavustuskelpoisuuden ja rahoituksen, eli valtionavustuksen myöntäminen on lain mukaan harkinnanvaraista ja prosessi sisältää eri vaiheita. Hakemusten arviointi perustuu kokonaisarviointiin. Nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevan asetuksen mukaan osaamiskeskuksen valtakunnallista merkitystä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta nuorisoalalla arvioidaan tarkastelemalla toimintaa, tehtäviä ja osaamista suhteessa voimassa olevaan valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan. Osaamiskeskusten muodostamaa kokonaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon keskusten toiminta ja osaaminen suhteessa valtakunnallisiin nuorisotyön ja -politiikan kehittämistarpeisiin.

Osaamiskeskusten VANUPOssa määritellyt painopistealueet vuosille 2018–2019 ovat:

- 1) nuorten osallisuus
- 2) nuorten sosiaalinen vahvistaminen
- 3) verkossa tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut
- 4) nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyi 11.12.2017 valtionapukelpoiset nuorisoalan osaamiskeskukset (aluksi 12kpl, mutta yhden yhteenliittymän jälkeen 11 kpl) vuosille 2018–2019 valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2017–2019 painopisteiden mukaisesti.

4.2. Osaamiskeskusten valintaprosessin ja toimikauden arviointia

Sitä miten hyvin opetus- ja kulttuuriministeriön ohjelmakaudelle hyväksymä osaamiskeskusverkosto on edistänyt ohjelmassa esitettyjen nuorisopoliittisten tavoitteiden saavuttamista, on vaikea arvioida vielä tässä vaiheessa. Toisaalta on jo mahdollista todeta, että kahden vuoden mittainen projektiluonteinen avustuskauti on liian lyhyt pitkäjänteisen toiminnan kehittämiseksi. Useampivuotinen, VANUPOon sidottu avustuskauti, on tulevaisuudessa toivottava. Osaamiskeskusten avustushaussa on kannustettu yhteistyökumppanuuksiin, mutta toimijat ovat toivoneet tulevaisuudessa vielä selkeämpiä linjauksia sille, minkä tyyppistä toimintaa ja toimijapohjaa erityisesti haetaan.

Koska VANUPO valmistui myöhässä ja koska osaamiskeskusten valintaprosessi toteutettiin ensimmäistä kertaa, osaamiskeskusten hakuvaihetta koskevat arviot olivat valtion nuorisoneuvoston teettämän avustusprosessin arvioinnin mukaan muita opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisovastuualueen valtionavustusten avustuskokonaisuuksia heikommalla (Valtionavustusprosessin arviointi 2019). Vuonna 2017 lyhyt varoitusaika ja tiukka hakuaika saattoivat rajata haun ulkopuolelle hausta kiinnostuneita ja heikentää hakemusten laatua. Aikatauluun tulee kiinnittää mahdollisuuksien mukaan huomiota seuraavalla kerralla. Mikäli aikatauluun ei ole mahdollista vaikuttaa, niin asianomaisten tiedottaminen nousee entistä tärkeämpään asemaan.

Osaamiskeskusten päätösprosessi sisältää tavoiteohjauskeskustelut. Keskustelut käytiin käynnissä olevan VANUPO-kauden ajaksi eli kahdelle vuodelle 2018-2019. Tavoiteohjauskeskusteluissa varmistettiin avustuksen sopivuus VANUPO-ohjelmaan ja täsmennettiin yhdessä avustuksen myöntäjän kanssa tavoitteet, toimenpiteet ja odotetut tulokset sekä mittarit, joilla tulos on tarkoitus osoittaa avustusvuoden aikana. (Avustusprosessin arviointi 2019). Nuorisoalan osaamiskeskusten tavoiteohjauskeskusteluissa on siis tiukka ministeriön tavoiteohjaus, mikä on nuorisoalalla toimiville ohjattaville hyvin erilainen

toimintamuoto kuin aikaisemmin. Tavoiteohjauksen tiukkuus on selkeästi tullut yllätyksenä osalle osaamiskeskuksista, vaikka tavoiteohjausasiakirjassakin todetaan, että valtionavustus myönnetään opetus- ja kulttuuriministeriön ja osaamiskeskuksen yhdessä sopimiin tehtäviin. Tämä näkyy hyvin myös avustusprosessien arviointiraportissa, jossa todetaan: *"Tavoitekeskusteluista pidetään hakijoiden näkökulmasta hyvinä, kunhan tavoitteita ei sanella ylhäältä, ts. avustettava toiminta pohjautuu ns. kentän tarpeisiin ja pohjaa toimintaympäristön tuntemukseen."*

Tätä arviointia kirjoitettaessa keväällä 2019 oli opetus- ja kulttuuriministeriöön juuri saapunut osaamiskeskusten selvitykset vuodelta 2018. Selvitysten mukaan lähes kaikilla yhdestätoista osaamiskeskuksesta vuoden 2018 toiminta onnistui suunnitelman mukaisesti. Yksi osaamiskeskus raportoi, että viestinnälliset tehtävät viivästyivät henkilöstövaihdoksen vuoksi, yksi osaamiskeskus raportoi aineiston saamisen viivästymisestä ja yksi osaamiskeskus raportoi toiminnan viivästymisestä kohderyhmään liittyvien aikatauluhaasteiden vuoksi. Suurin osa osaamiskeskuksista haki kuitenkin vuoden 2018 rahoitukselle käyttöajan pidennystä vuoden 2019 puolelle. Tämä johtuu osittain siitä, että avustuspäätökset venyivät kevääseen 2018 ja toiminta päästiin käynnistämään vasta alkukesästä tai syksyllä.

Osaamiskeskukset osallistuvat opetus- ja kulttuuriministeriön noin 1-2 kertaa vuodessa järjestämiin yleisiin sekä erillisiin, noin 1-2 kertaa vuodessa järjestettäviin painopistekohtaisiin verkostotapaamisiin. Osa osaamiskeskuksista on kokenut, että nämä tapaamiset eivät ole antaneet riittäväksi todellisia mahdollisuuksia verkottumiseen varsinkaan, kun kyseessä on ollut uusi toimintamuoto. Jatkossa valtion nuorisoneuvosto suosittaa, että näihin verkostoitumistilaisuuksiin ja niiden tarjoamiin synergiamahdollisuuksiin kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

Osaamiskeskukset on luokiteltu VANUPOn tavoitealueiden mukaan. Luokittelu koetaan pääosin toimivana toiminnan tavoitteenasettelun ja seurannan näkökulmasta. Osaamiskeskusten kanssa käydyissä epävirallisissa keskusteluissa on noussut kuitenkin esiin, ettei yhteistyö osaamiskeskusten välillä ole ehkä sujunut niin hyvin, kuin olisi tarpeen. Kyynärpäätaktiikkaa omien vastualueiden kanssa on ollut havaittavissa. Myös avustusprosessien arvioinnissa todetaan, että toiminnan ollessa moninaista luokittelu voi kuitenkin lokeroida toimintaa liikaa. Tämä näkyy muun muassa siinä, kuinka yhteistyötä tehdään muiden teema-alueiden kanssa toimivien tahojen kanssa.

Osaamiskeskusavustus ja -toiminta on koeponnistettu. Koska koko VANUPOn valmistelu viivästy ja osaamiskeskusten valintaprosessi toteutettiin kiireellä, lopputulos ei ole ollut täysin ihanteellinen. Vanhaan palvelu- ja kehittämiskeskuksien prosessiin verrattuna osaamiskeskusten valinta- ja avustusprosessit ovat olleet läpinäkyvämpiä, mikä tulee ollakin valtionhallinnon toiminnan lähtökohta.

Kehitysehdotukset osaamiskeskustoimintaan:

1. Toteutetaan nuorisolain mukaisen osaamiskeskusrakenteen kokonaistarkastelu.
2. Valittujen osaamiskeskusten yhteistyötä olisi hyvä tiivistää ja pyrkiä luomaan niiden välille ministeriötasolta synergiaa. Heti osaamiskeskusten valinnan jälkeen olisi suositeltavaa tutustuttaa osaamiskeskusten toimijat ja tehdä keskusten tehtäväkuvat selviksi myös muille keskuksille.
3. Jo valtionapukelpoisuutta haettaessa voitaisiin suosittaa vahvemmin mahdollisia hakijoita tekemään yhteistyötä ja rakentamaan yhteenliittymiä. Tämä edistäisi uusien ideoiden ja synergioiden löytymistä jo ennen lukkoon lyötyjä toimintasuunnitelmia. Tämä kuitenkin edellyttää riittävän pitkää avustuksen hakuaikaa, jotta laadukkaita ja ministeriön nuorisotyöllisiä tavoitteita palvelevia yhteenliittymiä ehditään muodostaa.
4. Aluehallintovirastojen ja osaamiskeskusten koulutusyhteistyötä tulisi kehittää. Aveilla on hyvä alueellinen tuntemus ja osaamiskeskuksilla puolestaan sisällöllistä osaamista sekä valtakunnallista näkemystä. Samaa koulutusyhteistyötä tulisi vahvistaa myös eri osaamiskeskusten välillä.
5. Osaamiskeskusavustuksissa tulee ottaa jatkossa huomioon, että osaamiskeskukset eivät pysty aloittamaan toimintaansa heti VANUPO-kauden käynnistyessä.
6. Jotta osaamiskeskusten toiminta olisi myös muulle nuorisotyön osaamiskentälle läpinäkyvää, tulisi järjestää osaamiskeskuskauden päätteeksi tilaisuus, jossa keskukset voivat esitellä toimintaansa.
7. Osaamiskeskusten ja valtion nuorisoneuvoston tehtävissä on yhtymäpintoja, jotka pitää hyödyntää yhteistyön kautta tulevaisuudessa tehokkaammin.

6. KANSAINVÄLINEN JA EUROOPPALAINEN YHTEISTYÖ KIINTEÄMMÄKSI OSAKSI OHJELMAA

Suomen tavoitteet nuorisotalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle

VANUPO:n 2017–2019 tavoitteena eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä on kehittää nuorisotyön laatua panostamalla nuorisotyöntekijöiden osaamiseen, verkostoitumiseen ja hyvien käytäntöjen vaihtoon, digitaalisen nuorisotyön kehittämiseen ja nuorisotalan tiedon tuottamiseen. Lisäksi VANUPO:ssa todetaan, että yhteistyötä tulevat ohjaamaan Suomen Euroopan neuvoston puheenjohtajakauden (11/2018–5/2019) ja EU-puheenjohtajakauden (1.7.–31.12.2019) yhteiset kansalliset tavoitteet ja agendat.

VANUPO-tavoitteet on saatu osaksi EU:n nuorisostrategian (2019–2027) ja sen työohjelman 2019–2021 toimeenpanoa (hyväksytty marraskuussa 2018). Kansainvälisen ja EU-toiminnan osalta on huomattava, että tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen on pitkälti sidoksissa muihin prosesseihin ja toteuttamisaikatauluihin.

Nuorisotyöntekijöiden osaamisen kehittäminen

Osana tavoitteen toteuttamista opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti yhteistyössä Euroopan neuvoston nuorisotalan ja Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa Suomen Euroopan neuvoston

puheenjohtajakauden päätapahtuman Education and Training Pathways of Youth Workers -tilaisuuden Helsingissä alkuvuodesta 2019. Tapahtuma keräsi n. 130 nuorisotyön ja nuorisotyön koulutuksen ammattilaista sekä vapaaehtoissektorin toimijoita 35 maasta. Seminaari tarjosi alue-, paikallis- ja kansallisen tason toimijoille foorumin kehittää nuorisotyön koulutusta ja käynnistää yhteisiä projekteja. Seminaari oli osa Euroopan neuvoston ministerikomitean keväällä 2017 hyväksymän ensimmäisen nuorisotyösuosituksen (CM/Rec(2017) toimeenpanoa ja kytkeytyy myös seuraavan eurooppalaisen nuorisotyön suurtaapahtuman valmisteluun (3rd European Youth Work Convention, Bonn, joulukuu 2020).

Nuorisotyöntekijöiden koulutuksen ja osaamisen kehittäminen on toinen Suomen EU-puheenjohtajakauden pääteemoista nuorisosalalla (huom. uusi hallitus hyväksyy Suomen puheenjohtajakauden ohjelman). Tavoitteena on, että neuvosto hyväksyisi asiaa koskevat päätelmät marraskuussa 2019. Aihe on esillä myös puheenjohtajakauden epävirallisissa kokouksissa. Toimenpiteissä mainittuja ehdotuksia sisältyy päätelmäluonnokseen, jonka käsittely neuvoston työryhmässä alkaa Suomen puheenjohtajakaudella.

Digitaalisen nuorisotyön kehittäminen

Suomi (toimijana Digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus VERKE) ja Viron Nuorisotyön Keskus (ENTK) ovat tehneet tiivistä yhteistyötä digitaalisen nuorisotyön kehittämiseksi sekä kahdenvälisessä että eurooppalaisessa yhteistyössä (lisätietoja: <https://www.verke.org/news/suomi-ja-viro-edistavat-yhteistyossa-nuorisotyon-digitalisaatiota/>).

Samoin kuin nuorisotyöntekijöiden osaaminen ja koulutus, niin myös digitaalinen nuorisotyö on Suomen EU-puheenjohtajakauden keskeisiä teemoja nuorisosalalla ja asiaa koskevat neuvoston päätelmät on tarkoitus hyväksyä marraskuussa 2019.

Nuorisalan tiedon tuottaminen

Tiedon tuotannon osalta OECD toteutti keväällä 2019 arvioinnin nuorten palveluista Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta. Arvioinnissa keskityttiin nuorten siirtymiseen koulutuksesta työhön sekä nuorille suunnattujen avustuksien ja monialaisten palvelujen kehittämiseen ja vahvistamiseen (ks. OECD 2019).

Kokonaisuudessaan valtion nuorisoneuvosto pitää positiivisena kehityksenä, että VANUPOssa on ensimmäistä kertaa kirjattuna Suomen tavoitteet nuorisalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle.

Suurimpana haasteena toimenpiteiden kirjaamiseen kansallisen tason ohjelmaan on EU- ja KV-prosessien lainalaisuudet ja aikataulut. Nämä eivät kulje käsi kädessä Suomen neljän vuoden ohjelmasyklin mukaan. EU-politiikan valmistelut tapahtuvat erillisissä prosesseissa kansallisista ohjelmista riippumatta.

VANUPOn kansallisten tavoitteiden tulisi osaltaan ohjata Suomen toimintaa myös eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Olisikin tärkeää, että kansainväliset asiat saataisiin aidosti osaksi ohjelmaa. Tulevaisuudessa olisi tärkeää heijastaa kansalliset, ohjelmaan otettavat tavoitteet myös kansainväliselle puolelle siinä laajuudessa, kuin se on mahdollista. Tulevassa ohjelmassa kansainvälinen ja eurooppalainen yhteistyö olisi hyvä ottaa huomioon jo siinä vaiheessa, kun seuraavaa ohjelmaa aletaan valmistella kansallisesti.

Kehitysehdotukset VANUPOn kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle

1. VANUPOn asetettavat kansallisen tason nuorisoalan tavoitteet olisi hyvä integroida tiiviimmäksi osaksi KV- ja EU-yhteistyötä, sillä nyt arvioitavassa ohjelmassa ne ovat ”irrationaalinen kokonaisuus” muusta ohjelmasta.
2. Tieto KV- ja EU-tasoisten tavoitteiden integroimisesta ohjelmaan tulisi saattaa jo kutsukirjevaiheessa muihin VANUPOn toimenpiteitä tuoviin ministeriöihin. Kun VANUPOn valmistelussa ministeriöiden toimesta valitaan tarkempia toimenpiteitä toteutettavaksi, olisi kunkin vastuuministeriön hyvä pohtia, onko ohjelmaan esitettäviä toimenpiteitä mahdollista johtaa EU- ja KV-yhteistyöhön. Vaihtoehtoisesti voisi toimenpiteitä valittaessa miettiä, minkä toimenpiteiden toteuttamiseen olisi saatavilla eurooppalaista yhteistyötä tai minkä toimenpiteen toteuttamisessa olisi KV-tasolla olemassa sellaista osaamista, jossa Suomessa olisi mahdollista toteuttaa vertaiskehittämistä.

LÄHTEET

Arvioinnit, raportit ja lausunnot

Harrastamisen strategia 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161382/okm_7_2019_Harrastamisen%20strategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 15.3.2019.

Jokaisella lapsella ja nuorella mahdollisuus mieleiseen harrastukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:19. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80110/okm19.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nuora 2016. Lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan otettavista asioista 2016. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/10/Lausunto_VaNuPo_2016.pdf

Nuora 2015. Lausunto lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan otettavista asioista: ”Maailman osallistuvien nuorisot”. WORD-dokumentti. <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/arvioinnit/>. Luettu 1.2.2019.

Nuora 2014. Tavoitteet, teot ja tulokset - lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 väliarviointi. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/lanuke-v%C3%A4liarvio2014.pdf>

Nuora 2013. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 vuosiarviointi 2013. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/12/Arviointiraportti_2013.pdf

Nuora 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012-2015 vuosiarviointi 2012. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/arviointiraportti_2012_lopullinen.pdf

OECD 2019. Investing in Youth: Finland, Investing in Youth, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1251a123-en>.

Nuorisotakuun neuvottelukunnan teesit tulevaisuuden nuorisotakuusta 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaistu 10.12.2018. <https://minedu.fi/documents/1410845/3547391/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit/4d66e9b6-4e77-6734-cff0-75664bbaa7d7/Nuorisotakuun+tulevaisuuden+teesit.pdf>. Luettu 23.1.2019.

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.3.2019. <https://interactive.sanoma.fi/arkku/files/25992474Neuvottelutulosohjelmasta3.6.2019.pdf>. Luettu 4.6.2019.

Selvitys valtion hallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastamisen edistämiseksi. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 57. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/LNH_raportti.pdf

Valtionavustusprosessin arviointi. Kohteena opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisovastuualue. Raportti. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Valtionavustusprosessin-arviointi-NETTIIN.pdf>. Luettu 22.1.2019.

VNN 2017. Lausunto Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan vuosille 2017-2019. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2017/06/Lausunto_Vanupo.pdf

Tutkimuskirjallisuus

Kalliomaa, Johanna (2015). Valtionohjaus kuntien nuorisotyössä: Miten Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma ohjaa kunnallista nuorisotyötä? <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96757/GRADU-1425286155.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Pro Gradu.

Salasuo, Mikko & Myllyniemi, Sami & Hakanen, Tiina (toim.) (2018): Oikeus liikkua - Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Helsinki. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkojulkaisu.pdf>.

Nettisivut

Opetus- ja kulttuuriministeriön kotisivut: <https://minedu.fi/nuorisotyon-keskukset>. (Luettu 23.4.2019.)

Liitteet

Liite 1. VANUPO-yhdyshenkilöverkoston seurantataulukko

Valtioneuvosto linjasi 12.10.2017 periaatepäätöksessään toimet, joilla edistetään nuorten kasvu- ja elinoloja jäljellä olevan hallituskauden aikana. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma on uuden nuorisolain mukainen poikkihallinnollinen ohjelma, joka hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksensä joka neljäs vuosi. Oikeusperusta: nuorisolaki (1285/2016)

VANUPOon 2017-2019 kirjattu toimenpide	Vastuu- taho: Ministe- riö	Suunnitelma 2018	Toteuma ja toteutustapa 2018, esim. - informaatio-, - säädös- ja/tai - rahoitusohjaus - hallintopäätös	Suunnitelma 2019
1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen	OKM STM, OM			
1.1 Vuoden 2017 aikana uusitaan ja laajennetaan kaikille 7–16-vuotiaille suunnattu kysely, jonka avulla selvitetään heille mieluisia harrastuksia. Tavoitteena on, että lapset ja nuoret voisivat aikaisempaa enemmän vaikuttaa harrastusten tarjontaan ja saatavuuteen. Kyselyn tuloksia hyödynnetään, kun koululaisille tarjotaan taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä harrastetunteja koulupäivän yhteydessä ja koulun tiloissa tai sen lähellä osana taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta koskevan hallituksen kärkihankkeen toteuttamista. Toiminnan järjestämiseen opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionavustuksia. Harrastetunteja pyritään kohdentamaan yläkoululaisille ensimmäistä kärkihankevuotta enemmän.	OKM (KUPO, LV ja NV) STM	Tieto (20 0000 lasta ja nuorta) koulukohtaisesti, miksi lapsi tai nuori ei harrasta. Harrastuspassi-suunnitelma. Koululaiskysely jatkuu ”Miksi lapsi tai nuori ei lue?” – teemalla. Liikuntateema myös m	Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän kyselyn tulokset valmistuivat huhtikuussa 2017. Kyselyyn vastasi 120 000 perusopetuksen vuosiluokkien 1-10 oppilasta lähes 1200 koulusta ja 249 kunnasta. Kärkihankkeen (Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta) toiminnan seurauksena yläkoululaisille suunnattujen harrastustuntien määrä nousi merkittävästi. Asiaa painotettiin valtionavustusten hakuehdoissa. Harrastustuntimalli on levinnyt hyvin kouluihin ja kuntiin.	Toteutetaan kolmas koululaiskysely. Jatketaan harrastustuntien avustamista ja harrastustuntimallin levittämistä.
1.2 Liikunta- ja nuorisotoimialojen yhteistyönä toteutetaan hanke, jonka avulla parannetaan paikallistason nuorisotoimen ja liikuntatoimen yhteistyötä matalan kynnyksen liikuntatoiminnan saatavuuden lisäämiseksi nuorille. Hankkeessa otetaan erityisesti huomioon ”höntsä-harrastamisen” eli harrastustoiminnan, jossa ei ole kilpailullisia elementtejä, sekä aloittelijaryhmien mahdollisuudet käyttää entistä paremmin nuorisotoimen, koulujen ja oppilaitosten tiloja harrastustoimintaan, myös koulujen loma-aikojen harrastusmahdollisuudet huomioiden. Hankkeessa myös arvioidaan, hyödyntäen olemassa olevia erityisesti oikeusministeriön kehittämiä yhdenvertaisuuden edistämisen välineitä, harrastustoiminnan saavutettavuutta, toiminnassa mahdollisesti esiintyvää syrjintää ja muita eriarvoistavia mekanismeja.	OKM (LV ja NV) STM	Harrastuspassi/nuorisopassi Harrastusviikko	OKM:ssä valmisteltiin ja käynnistettiin valtakunnallisen Harrastuspassin toteutus. Ministeriön rahoituksella tehdään uusi Harrastuspassi-sovellus ja katetaan sen ensimmäisten vuosien ylläpito. Valtakunnallinen harrastusviikko toteutettiin ensimmäisen kerran 3.-9.9.2018. Mukana oli lähes 260 koulua. OM:n vetämässä kansalaisyhteiskuntaa ja vapaaehtoistoimintaa koskevassa säädösten sujuvoittamistyöryhmässä on selvitetty kansalaistoimintaan ja vapaaehtoistyöhön liittyviä lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia esteitä ja niiden poistamista.	Harrastuspassi-sovellus on kuntien ja yläkoululaisten käytössä vuonna 2019. Harrastuspassi-sovellus pilotoidaan ja otetaan valtakunnalliseen käyttöön. Valtakunnallinen harrastusviikko laajenee vuoden 2019 syyskuussa.

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

			OKM on asettanut työryhmän valmistelevaan harrastamisen strategiaa. Työryhmän työn määräaika on tammikuun 2019.	
1.3 OKM ja STM/STEA toimivat yhdessä sen varmistamiseksi, että tuki kustannuksiltaan kohtuulliselle lasten ja nuorten harrastustoiminnalle on riittävä ja että katvealueet ja päällekkäisyydet on avustustoiminnassa minimoitu. Erityistä huomiota kiinnitetään vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien perheiden lapsiin ja nuoriin sekä vähemmistöihin kuuluviin nuoriin, kuten maahanmuuttajanuoriin, saamelaisnuoriin, romaninuoriin ja vammaisiin nuoriin.	OKM STM/ST EA	VNN/VLN/STEA -selvityksen tulokset, kehittämis ehdotukset	Valtion nuorisoneuvoston, valtion liikuntaneuvoston ja STM/STEA:n tilaama selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi valmistui keväällä 2018. OKM/NV ja STM/STEA sovittivat nuorisovaltuustojen avustusten myöntöjään yhteen marras-joulukuussa 2018.	Huomiota kiinnitetään myös saamelais- ja romaninuorten toiminnan avustamiseen. Vammaiset nuoret.
1.4 OKM:ään sijoitetaan vuodesta 2018 alkaen virkamies, jonka tehtäviin kuuluu muiden toimijoiden kanssa kehittää harrastustoiminnan tukijärjestelmää siten, että se entistä paremmin tuottaa laadukkaita ja kustannuksiltaan kohtuullisia harrastusmahdollisuuksia erityisesti lapsille ja nuorille, tiedonkeruuta harrastamisesta ja harrastustoiminnan vaikuttavuudesta sekä edistää hyvien käytäntöjen levittämistä yli sektorirajojen, kuten OKM:n työryhmämuistiossa 2017:19 (Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen) esitetään.	OKM	Käsittellään OKM:n sisällä, kp jory-käsittely marraskuussa 2017	Toteutusaikataulu on viivästynyt, mutta kuluvan vuoden aikana määritellään tarkoituksenmukainen toimenkuva tehtävään. Painotetaan harrastusten kustannusrakenneara-analyysiä ja harrastustoiminnan tuen kohdentumista vähävaraisten lasten ja nuorten harrastamiseen. Otetaan esille OKM:ssä.	
2. Nuorten työllistymistä odotetaan vahvistuneen ja syrjäytyminen väheneen-	TEM OKM, STM	Suunnitelma 2018	Toteuma ja toteutustapa 2018	Suunnitelma 2019
2.1 Nuorisotakuu-kärkihankkeen toiminta järjestetään uudelleen siten, että puolivälitarkastelun linjausten toteutuminen varmistuu erityisesti yhteistyön, toimintatapojen ja vaikuttavuuden varmistamiseksi.	OKM	Neuvottelukunnan 1. kokous marraskuussa 2017	Asetettu neuvottelukunta -> politiikkasuositukset tulossa, Nuorisotakuu/nuorten palvelut? NEET-ohjelma 2017 hallituksen puoliväliriihessä → yhdistetty	Toimenpiteistä ei ole päätetty.
2.2 Maakuntaudistuksen yhteydessä varmistetaan, että valtion tuottamien nuorille suunnattujen TE-palveluiden (tulevien kasvupalveluiden) integraatio sosiaali- ja terveyspalveluihin toteutetaan siten, että palvelukyky säilyy koko ajan. Ohjaamo-palveluiden toiminnan jatkuminen turvataan ja tarjotaan valtakunnallista tukea palvelun kehittymiselle. Nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden ja Ohjaamoiden keskinäinen työnjako selkeytetään.	TEM STM OKM	KEHA-keskusten työ, TEM:n keskustelut eri toimialojen kanssa, neuvottelut Valtakunnallisen työpajayhdistyksen kanssa. Seurataan lainvalmistelun edistymistä ottaen erityisesti nuorten näkökulmasta. TEM:n varoilla STM:n toteuttaman Onni-hankkeen toteutus. Tieto- ja neuvontapalvelut: on otettu huomioon oske-valinnoissa ja tehtävissä.	2018 syksyllä toimii 60 Ohjaamo. Hallitus myönsi viiden miljoonan euron rahoituksen ohjaamo-verkoston vakiinnuttamiseksi vuoden 2017 tasolle. Rahoitus kanavoitiin työ- ja elinkeinotoimistojen kautta Ohjaamoille. Rahoituksella rekrytoitiin 100 henkilötyövuotta ajalle 2018-2021	Tuetaan Ohjaamoiden juurtumista (kuntien ja maakuntien) alueellisen yhteistyöhön.

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

		Koordinaatin selvitys valmistuu vuoden 2018 loppuun mennessä.		
2.3 Nuorten yhdenvertaiset ja asuinpaikasta riippumattomat mahdollisuudet kiinnittyä koulutukseen, päästä työhön tai hakeutua kuntoutukseen, varmistetaan kehittämällä valtakunnallista verkko-ohjauspalvelua. Syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistoimintaa nuorten tukemiseksi. Otetaan huomioon epävirallisen oppimisen tunnistamisen ja tunnustamisen mahdollisuudet vapaaehtois-, harrastus- ja järjestötoiminnassa hankitun osaamisen hyödyntämiseksi nuorten työllistymisessä.	TEM OKM	Verkko-ohjauspalvelu käynnistyy kesän 2018 jälkeen Epävirallisen oppimisen tunnistaminen: opinnollistaminen, työpajat,	Verkko-ohjauspalvelu on kehitetty Ohjaamo-toiminnan osana. Pilottiversio toiminnassa: www.ohjaustaverkossa.fi. Palvelu liitetään osaksi Työmarkkinatorin kokonaisuutta. Työpajatoiminnan opinnollistaminen, työpajoja ja oppilaitoksia mukana. Valtakunnallinen työpajayhdistys toteuttaa. Epävirallisen oppimisen tunnistaminen ja tunnustaminen, Partion OSKE-toiminta.	Verkko-ohjausta kehitetään pilotin kokemusten perusteella.
2.4 Vahvistetaan tukea nuorten yrittäjyyskasvatukselle kouluissa ja oppilaitoksissa.	OKM (NV ja YVA)	Vuoden 2018 määrärahasta myönnettävät avustukset	Vuonna 2018 käytettävissä on ollut 800 000 euroa	Vuonna 2019 käytettävissä on 800 000 euroa.
3. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään	OM OKM, STM, YM, SM	Suunnitelma 2018	Toteuma ja toteutustapa 2018	Suunnitelma 2019
3.1 Lisätään tietoisuutta nuorten yhdenvertaisista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä niiden toimeenpanosta muun muassa viestimällä kunnille, erityisesti kuntien opetus- ja nuorisotoimille, sekä maakunnille uuden nuorisolain ja kuntalain sekä tulevan maakuntalain osallistumisoikeuksista ja nuorten osallistumista tukevista malleista ja keinoista. Lisätään nuorten tietoisuutta osallistumisoikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista ja kanavista. Vahvistetaan nuorten yhdenvertaiseen osallisuuteen liittyvää toimintaa huomioimalla nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen osana nuorisolan osaamiskeskusten tavoiteohjausta. Hankitaan tutkimusten ja selvitysten avulla ajankohtaista tietoa siitä, millaiset vaikuttamiskeinot ovat nuorten itsensä mielestä kiinnostavimpia ja tuloksellisia.	OM OKM	Demokratia.fi-portaalin uudistaminen ja selkeyttäminen. Nuortenideat.fi-palvelun ylläpito ja kehittäminen Osana maakuntauudistusta tuotetaan oppaita päättäjille ja virkamiehille, nuoret yhtenä kohteena (huom. VM mukana).	Demokratia.fi-sivusto uudistettiin joulukuussa 2018. Nuortenideat.fi-palveluun on tehty tietosuojaan edellyttämiä muutoksia ja pienkehitystä. Markkinointia on suunnattu erityisesti kouluille. OSKE-ohjauksen tueksi käynnistettiin DINO-hanke, koordinaatioryhmä on aloittanut työnsä keväällä 2018. OPH tuottaa tematiikkaan liittyvän julkaisun, jota jaetaan mm. DINO-koordinaatioryhmän kautta. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin aiheena on valta ja vaikuttaminen Euroopassa. Tutkimus sisältää kysymyksiä siitä, millaiset vaikuttamiskeinot ovat nuorten itsensä mielestä kiinnostavimpia ja tuloksellisia.	Nuorisobarometrin aineisto on kerätty ja tutkimus julkaistaan maaliskuussa 2019. All Youth –tutkimushanke Nuortenideat.fi-sivuston kehittämisen palvelumuotoiluprosessissa. Koordinaatti ja Opikirjo toteuttavat pilotin kouluille keväällä 2019. Eduskuntavaalitutkimus 2019 ja tulosten analysointi nuorisönäkökulmasta. Nuorten tietoisuutta osallistumisoikeuksista lisätään eduskuntavaalikampanjan avulla. Edellyttäen, että maakuntavaalit toteutetaan: OM & Allianssin vaalikirje nuorille, maakuntien nuorisovaltuustoja koskevat oppaat, valmisteltu Kuntaliiton johdolla. Alustava suunnitelma: Kootaan koulujen hyviä käytäntöjä demokratiapalveluiden ja verkkosovellusten hyödyntämisestä opetuksessa ja oppilas-/opiskelijakuntatyöskentelyssä. Kehitetään uusia toimintamalleja sekä viestitään kehitetyistä malleista ja aiemmin tuotetuista materiaaleista tehostetusti kouluille/opettajille.

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

				Pilotointihanke: Euroopan neuvoston arviointityökalu lasten ja alle 18-v. nuorten osallistumisoikeuksien toteutumisen arvioimiseksi.
3.2 Viranomaisten osaamista parannetaan nuorten kuulemisessa (ml. säädöstausta, kuulemisen menetelmät, digitaalisuus ja sähköisten demokratiapalvelujen käyttö sekä kehittäminen) tuottamalla nuorten kuulemiseen liittyvää aineistoa (mm. valtioneuvoston säädösvalmistelun kuulemisoppaaseen), lisäämällä yhteistyötä nuoria edustavien järjestöjen kanssa sekä kouluttamalla virkamiehiä siten, että nuoret pääsisivät tosiasiallisesti vaikuttamaan yhä useampaan päätöksentekoprosessiin. Kannustetaan eri toimijoiden yhteistyökäytäntöjen lisäämiseen, esimerkiksi nuorten kuulemiseen kaupunkisuunnittelussa turvallisuuden näkökulmasta.	OM	Aineistot säädösvalmistelun kuulemisen kehittämisessä OECD:n Open Government	Nuorten Akatemia on vuoden 2018 osaamiskeskustehtävänänsä aloittanut nuorten osallistamista koskevan prosessikoulutuksen virkamiehille viidessä kunnassa. Useissa muissa kunnissa eri puolilla maata ja eri kokoisissa kunnissa on osoitettu kiinnostusta koulutuksen aloittamiseen. Alueuudistuksen viestintäkampanjassa on kerrottu kunnille ja maakunnillenuorisolain, kuntalain ja maakuntalakiesityksen osallistumisoikeuksista ja nuorten osallistumista tukevista malleista ja keinoista.	Päivitetään nuorten kuulemiseen liittyvää aineistoa (mm. valtioneuvoston säädösvalmistelun kuulemisopas, Avoimen hallinnon nuorten kuulemiskortit). Lisätään viranomaisten ja nuoria edustavien järjestöjen välistä yhteistyötä: määritellään yhteistyön tavoitteet ja aihealueet sekä järjestöt ja viranomaiset joiden välillä yhteistyötä tulisi lisätä; järjestetään tilaisuus/tilaisuuksia järjestöille ja viranomaisille; kootaan aiheeseen liittyvää materiaalia). OM, OKM, OSKEt Osallistutaan virkamieskoulutusten kehittämiseen (mm. HAUS-koulutukset, PIO-koulutus); jaetaan koulutuksissa tietoa mm. v. 2019 valmistuvista laatuksiteereistä ja nuorisovaikutusten arvioinnin työkalusta; mahdollinen tietopaketti esim. verkkosovelluksena? OM, OKM, OSKEt Seurataan nuorten kuulemiseen liittyviä tutkimushankkeita ja osallistutaan niiden suunnitteluun ja toteutukseen. Viestitään tutkimusten tuloksista sidosryhmille.
3.3 Opetussuunnitelmien perusteissa ihmisoikeudet ovat vahvasti läsnä ja kulttuurista monimuotoisuutta hyödynnetään vahvuutena. Kriittisen ajattelun taitoja ja kielitietoisuutta (parempaa arvostelukykä ja kommunikaatiota) painotetaan. Oppilaiden yhteiskunnallisia taitoja vahvistetaan yhteiskuntaopin opetukseen osoitetun kahden vuosiviikkotunnin lisäresurssin kautta. Kannustetaan yhteistyöhön opetustoimen ja kansalaisjärjestöjen, mukaan lukien poliittisten nuorisojärjestöjen, välillä. Opetushallitus tukee kouluja tavoitteen saavuttamisessa.	OM OKM OM demo- kratiatii -mi	OM ja OKM + OPH yhteishanke OPH: miten hyödynnetään yv- suunnittelua	Käynnistettiin OM:n, Ihmisoikeuskeskuksen ja Helsingin yliopiston yhteishanke, jonka tavoitteena on kartoittaa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen opetus- ja kasvatusalalle soveltuvat materiaalit, kehittää ja pilotoida demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen verkkokurssi opettajille ja tukea näiden aiheiden systemaattisempaa käsittelyä opettajankoulutuksessa. Vuoden 2018 Demokratiapalkinnon teemaksi valittiin demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus. OPH on rahoittanut opetussuunnitelman toteuttamista tukevaa ja ihmisoikeuksiin liittyvää täydennyskoulutusta. OPH julkaisee toisen asteen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusoppaan vuoden 2018 lopulla sekä järjestää siihen liittyvää koulutusta.	Hanke päättyy 7/2019. Kts. OM tekstiä

			OPH järjestää vuosittain Osallisuusfoorumin, jolla tehostetaan koulujen ja eri järjestöjen yhteistyötä	
4.Yhä harvemmallalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta	STM OKM, TEM, YM, SM, PLM	Suunnitelma 2018	Toteuma ja toteutustapa 2018	Suunnitelma 2019
4.1 Vahvistetaan oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä mielenterveystaitoja sen osana. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2014) velvoittaa koulutuksen järjestäjiä ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen opiskeluhooltoon kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Mielenterveystaidot kytkeytyvät luontevasti osaksi näitä tavoitteita. Suomen Mielenterveysseura on OKM:n tuella kehittänyt materiaalia tähän tarkoitukseen. THL on tuottanut materiaalia mielenterveyden turvataitojen opettamiseen. Tuetaan näiden ja muiden hyväksi havaittujen materiaalien ja menetelmien käyttöä sekä levittämistä. Toimintaa suunnataan yksi-näisyyden, syrjinnän, kiusaaminen ja itsemurhien ennaltaehkäisyyn.	OKM (YVA) STM	LAPE:n toimenpiteet, koulutuskierroksen 2017 tulokset, THL/OPH Kouluterveyskyselyn aineistot OKM:n kiusaamisraportti valmistuu 2018	Miten on tuettu materiaalien ja menetelmien levittämistä ja käyttöä? OKM kiusaamisraportti; mikä tilanne nyt ja jatkotoimet?	Opetushallitus valmistelee oppaan koulujen ja oppilaitosten kiusaamisen vastaiselle työlle. Oppaassa linjataan toimintatavat kiusaamista ennaltaehkäisevälle työlle, tilanteisiin puuttumiselle sekä eri ammattilaisten vastuunjaolle kiusaamisen vastaisessa työssä. Opas julkaistaan vuoden 2019 aikana.
4.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sisältää yhteisöllisen oppilashuollon. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi, kuinka lain toimeenpanossa on otettu huomioon oppilaiden ja opiskelijoiden mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö osana yhteisöllistä oppilashuoltoa. Vahvistetaan mielenterveys- ja päihdetyön osuutta kaikki oppilaat ja opiskelijat saavuttavissa vuosittaisissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksissa sekä muussa yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa (mukaan lukien koulukuraattorit ja -psykologit sekä monialaiset asiantuntijaryhmät) Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman linjausten mukaisesti. Kehitetään koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toimivien lääkäreiden roolia yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollossa hyödyntäen hyviä malleja sekä THL:n opasta mielenterveystyön menetelmistä opiskeluterveydenhuollossa (THL Ohjaus 20/2016).	STM, OKM	2018 Karvin raportti tulossa, mukana myös LAPE:ssa	Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) on arvioinut oppilas- ja opiskelijahuoltolakia opiskeluhoollon ohjausryhmien näkemysten kautta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kouluterveyskyselyjen sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Opetushallituksen TEA-viisarin tulosten perusteella. Arviointi sisälsi mm. palvelujen saatavuuden ja nuorten kokemukset niiden saatavuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut arvioinnin pohjalta lain toimeenpanosta selvityksen eduskunnalle 2018. Mielenterveystyö ja päihdetyö ovat keskeinen osa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintaa Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa – Opas päihde- ja mielenterveysongelmien hoitoon ja ehkäisyyn opiskeluterveydenhuollossa valmistunut 2016 (THL 20/2016) Oppaasta on tiedotettu koulutustilaisuuksissa ja oth-verkostossa.	
4.3 Valmistetaan myös kouluterveydenhuoltoon opiskeluterveydenhuoltoon julkaistua käsikirjaa vastaava teos mielenterveys- ja päihdetyön tueksi (vrt. THL Ohjaus 20/2016). Levitetään ja juurrutetaan nuorten eri kasvuympäristöihin vaikuttavia menetelmiä nuorten päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja	STM OKM (NV ja LV)	Oppaan rahoituksen varmistaminen, mennyt eteenpäin PAKKA-malli, THL:n tuki	Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmäoppaan valmistaminen on alkanut THL:ssa. STM Toimenpiteitä viety eteenpäin osana Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa:	Toimeenpanoa ja kehittämistyötä jatketaan THL:n ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman puitteissa: • Aiempi toiminta jatkuu Uutena painotuksena varhaisen tunnistamisen ja tuen menetelmien

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

vähentämiseksi. Työssä otetaan huomioon myös heikommassa asemassa olevien päihdeongelmien varhainen tunnistaminen ja tuki sekä tarvittaessa etsivän työn menetelmien edelleen kehittäminen. Viedään paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen vähentämiseen tähtäävän Pakka-toimintamallin mukaisia työtapoja osaksi nuorisotyötä ja oppilaitosten toimintaa. Toimivaksi todetussa Pakka-toimintamallissa aktivoidaan ja osallistetaan yhteisöjä yhteistyöhön mm. alaikäisten alkoholin ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen ja nuorten aikuisten humalajuomisen vähentämiseksi. Vahvistetaan liikunta- ja urheiluseurojen työtä päihdehaittojen ehkäisemiseksi ottamalla käyttöön päihdeettömyyttä tukevia toimintatapoja.			• Pakka-toimintamallia on toteutettu yhteistyössä oppilaitosten kanssa (ostokokeet, asiakasarvioinnit jne.) • Oppilaitoksille tuotettu materiaalia Pakka-mallista ja siitä, miten se voisi olla osa opintoja • Seuratyön tukemiseksi ehkäisevässä päihdetyössä kumppanina Päihdeetön pelikenttä -työssä Kärkihankerahoituksella tuettu EHYT ry:n Päihdeilmiö ja ryhmäilmiö koulutusmallien levittämistä ja juurtumista ammatillisiin oppilaitoksiin. Oske-toiminta tällä toiminta-alueella	kehittäminen, ml. etsivän työn tueksi.
4.4 Turvataan Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen –toimintamallin jatkuminen. Malli tarjoaa psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Toimintamalli mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille miehille kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä. Toimintamalli on arvioitu vaikuttavaksi. Varmistamalla etsivän nuorisotyön rahoitus OKM:stä, turvataan toimintamallin jatkuminen.	OKM STM PLM		Vuoden 2018 alusta Aikalisä-toiminnan koordinaatio ja kehittäminen siirtyivät OKM:n nuorisotyön ja -politiikan vastualueelle. Uusi Aikalisätoiminnan laaja-alainen yhteistyöryhmä on asetettu ja kokoontunut. Valtakunnallisessa etsivän nuorisotyön kyselyssä koottiin Aikalisä-toimintaan osallistuvien ammattilaisten näkemyksiä nykytilanteesta ja koulutustarpeista. Uudet Aikalisä-koulutukset on aloitettu keväällä 2018 ja ne toteutetaan yhteistyössä AVI:n kanssa koko maata kattavasti. Julkistettiin palvelu, josta Aikalisä-toimijaa voi etsiä nuoren kotikunnan mukaan.	Aikalisä-toimintaan liittyvä perehdytys jatkuu koko maan alueella. Aikalisä-yhteistyöryhmän työskentelyn kautta tieto ja tunnettuus toiminnasta laajenee. Aikalisä-toiminta tulee osaksi säännöllistä tiedonkeruuta ja tulokset julkaistaan mm. nuorisotilastojen yhteydessä.
4.5 Vahvistetaan nuorten mielenterveyskuntoutujien osallisuutta levittämällä Kulttuuripaja-mallia eri puolille maata. Toiminta on suunnattu 18–35 -vuotiaille mielenterveyskuntoutujille. Kulttuuripajassa tehdään ryhmissä kuntoutujaa kiinnostavia asioita, tavoitteena on löytää luovan ryhmätoiminnan myötä luontevia välineitä elämänhallinnan sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja edelleen työ- ja toimintakyvyn parantamiseen. Toiminnassa keskitytään osallistujien voimavaroihin, vahvuuksiin sekä uuden oppimisen mahdollisuuksiin.	STM		Kulttuuripajamallitoimintaa toteuttavat useat järjestöt erilaisilla rahoituksilla. STM/STEA myönsi vuonna 2018 Sosiaalipedagogiikan säätiölle kulttuuripajamallitoimintaan avustusta 411 000 euroa, joka kohdentui jo aikaisemmin perustettujen kulttuuripajojen toiminnan jatkamiseen. STEAlle ei ole tullut muita hakemuksia, jotka kohdistuisivat kulttuuripaja-mallin levittämiseen. STEA/STM on esittänyt vuodelle 2019 kulttuuripajatoimintaan avustusta 1,5 milj. Avustus jakautuu 12 kulttuuripajalle, jotka sijaitsevat Helsingissä, Joensuussa, Kouvolassa, Kuopiossa, Mikkelissä, Lohjalla, Kajaanissa, Tampereella, Porissa ja Suomussalmella.	
5. Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa	YM	Suunnitelma 2018	Toteuma ja toteutustapa 2018	Suunnitelma 2019

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

	STM, OKM, TEM			
5.1 Vahvistetaan yksilökohtaista asumisen ohjausta matalan kynnyksen palvelupisteissä, kuten Ohjaamoissa.	YM TEM OKM (STM)	Arvioidaan kevään aikana, mitä erillishanke tuotti ja sen perusteella päätellään, mikä on palvelun tarve ja miten siihen vastataan osana Ohjaamo-toimintaa. Otetaan huomioon AUNE-ohjelma ja NAL:n tukeminen.	Arvioinnit on tehty, NAL-yhteistyö (TEM / YM)	
5.2 Ammatillisen koulutuksen järjestäjien asuntolatoiminnan ja nuorisotyön yhteistyömahdollisuuksia selvitetään. Yhteistyöllä voidaan vahvistaa itsenäisen asumisen valmiuksia ja tarjota lisää toimintaa asuntoloiden vapaa-ajalle.	OKM (AMOS ja NV) TEM apuna	Asuntoloissa asuu noin 10 000 nuorta. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ja Ohjaamot, asumisneuvonta.	OKM on valmistellut toteutusta.	
5.3 Vähennetään kehitysvammaisten nuorten ja mielenterveyskuntoutujanuorten laitoshoidon sekä siirretään asumisen painopistettä tavallisiin asuntoihin ja asuntoryhmiin. Kehitetään asuntoverkostoja, kotiin vietävää arjen ja asumisen tukea, sekä monialaisen tukityön malleja.	YM STM Huom. ARA:n tehtävät	Pilottihanke, väliaikatuloksia saatiin 2018 ASPA	ARA:n Kotimatalla -hankkeessa on luotu uudenlaisia asumisen ja palveluiden verkostoja. YM on ollut mukana hankkeessa. Hankkeen välituloksia on esitelty 2.10.18 seminaarissa.	Asumisen kehittäminen on jatkuvaa, esim. investointiavustus. ARAn Kotimatalla - hanke jatkuu.
5.4 Valtakunnanvoudin toimiston kanssa sovitaan AUNE-kaupunkien osalta kaupunkikohtaisen häätötilaston laatimisesta vuosittain alle 25-vuotiaiden nuorten aikuisten häädöt eritellen. Asumisneuvonta-avustusta saavilta organisaatioilta kerätään toimivia nuorten häätöuhkatilanteiden ratkaisumalleja. Toimivat mallit kuvataan asumisneuvonnan oppaassa ja toimijoita ohjataan mallien hyödyntämiseen. Selvitetään, missä tilanteissa ja millä edellytyksillä vuokranantajalla on mahdollisuus (tai velvollisuus) salassapitosäännösten sitä estämättä olla yhteydessä sosiaaliviranomaisiin uhkaavan häädön estämiseksi, sosiaalihuollon tarpeen selvittämisen mahdollistamiseksi ja nuoren asiakkaan edun toteutumisen varmistamiseksi.	YM STM	Neuvottelun jatkaminen valtakunnanvoudin kanssa, hyvien ratkaisumallien kerääminen, selvitys siitä millä edellytyksillä viranomaiset voivat vaihtaa tietoa nuoren häätöuhasta.	Valtakunnanvoudin toimiston kanssa on neuvoteltu asiasta. Asumisneuvonta-avustusta saavilta organisaatioilta on kerätty toimivia nuorten häätöuhkatilanteiden ratkaisumalleja ja niitä on esitelty asumisneuvontakoulutuksissa. Tiedonvaihtoa nuoren häätöuhkatilanteesta on selvitetty.	Kaupunkikohtainen tilasto saadaan vuoden 2020 tilastoinnin uudistuksen yhteydessä. Vuokra-asukkaiden talousneuvontahankkeessa (ARA/ASTA) kehitetään toimintamalleja häätöjen ehkäisyyn. Vahvistetaan vuokranantajien ja sosiaalitoimen yhteistyötä nuorten häätöjen ehkäisemiseksi.

Liite 2. Ministeriöhaastatteluiden kyselyrunko

Ministeriöselvityksen kysymykset 2019

Nykyisen ohjelman toimenpiteiden toteutumisen arviointi

TOTEUTUMISEN ASTE

- 1) Mitä ohjelman toimenpiteitä ministeriössä on tehty?
- 2) Mitkä ohjelman toimenpiteet ovat vielä meneillään?
- 3) Minkä ministeriön vastuualueelle kuuluvan toimenpiteen ja sen edistymisen haluaisit nostaa erityisesti esiin?
- 4) Mistä voisi johtua, että joidenkin toimenpiteiden toteuttamiseen ei vielä ole ryhdytty?

VAIKUTUKSET NUORISOPOLITIIKAN KOORDINAATIOON VALTIONHALLINNOSSA

- 5) Arvioi asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi on erittäin vähän ja viisi on erittäin paljon, onko ohjelma parantanut nuorisopolitiikan ohjausta yleisesti?
- 6) Arvioi asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi on erittäin vähän ja viisi on erittäin paljon, onko ohjelma vaikuttanut nuorisopoliittiseen ohjaukseen ministeriössänne?
- 7) Miten ohjelma vaikuttanut nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvän poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämiseen?

SEURANTA

- 8) Millaisena olette kokeneet ohjelman seurantaprosessin nykyisellään?

Tulevan ohjelmakauden keskeiset prioriteetit ja tavoitteet

- 9) Mikä nykyisen ohjelman muodossa oli hyvää?
- 10) Mitä ensi kerralla voisi tehdä paremmin?
- 11) Mitä toiminnallisia tavoitteita/sisältöjä tulisi ottaa mukaan uudelle kaudelle ?
- 12) Miten tuleva valtakunnallinen nuorisotyön ja politiikan ohjelma voisi palvella ministeriönne toimialan kehittämistä?
- 13) Mitkä nuorten kasvu ja elinoloihin liittyvät asiat ovat seuraavalla hallituskaudella kaikkein tärkeimpiä ministeriönne toimialalla?
- 14) Valtion nuorisoneuvoston lakisääteinen tehtävä on toteuttaa arviointi VANUPOn toteutumisesta. Kuinka tärkeänä pidätte ohjelman toteutumisen arviointia ja mitä ajatuksia teillä olisi sen kehittämiseksi?

Liite 3. Kunnallinen Webropol-kysely

Kuntien nuorisotoimialan vastaaville suunnattu valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) 2017-2019 arviointikysely

Tämän Webropol-kyselyn tarkoitus on selvittää, mitä vaikutuksia valtakunnallisella nuorisotyön ja -politiikan ohjelmalla (VANUPO) 2017-2019 on tai on ollut kuntasi nuorisotyöhön? Kyselyn tuloksia käytetään VANUPO:n arvioinnissa kevään 2019 aikana. Kyselyn toteuttaa valtion nuorisoneuvosto.

1. Kunnan koko: *

- ☐ alle 10 000 asukasta
- ☐ 10 000 - 40 000 asukasta
- ☐ yli 40 000 asukasta

2. Valitse seuraavista aluehallintovirasto, jonka alueella kuntasi nuorisotoimi sijaitsee: *

- ☐ Etelä-Suomi
- ☐ Itä-Suomi
- ☐ Länsi- ja Sisä-Suomi
- ☐ Pohjois-Suomi
- ☐ Lappi
- ☐ Lounais-Suomi

3. VANUPO:n sisältö tunnetaan hyvin oman kuntani nuorisotoimessa? *

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä

- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

4. VANUPO:n kaltaisesta ohjelmasta on hyötyä nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvän keskustelun käymisessä kunnassa *

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

5. On tärkeää, että VANUPO:n kaltainen poikkihallinnollinen asiakirja on olemassa myös jatkossa *

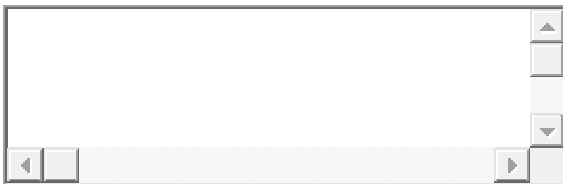
- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

6. Ohjelma on vaikuttanut kuntamme nuorisotyön strategiseen suunnitteluun *

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä

- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin eri mieltä

7. Vapaa sana (voit kertoa esim. ruusut ja risut nykyisestä ohjelmasta tai ennakkoterveiset seuraavan VANUPO:n valmistelijoille)

Liite 4. Aluehallinnoille suunnattu Webropol-kysely

Aluehallintovirastoille suunnattu valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) arviointikysely

Tämän Webropol-kyselyn tarkoitus on selvittää, miten hyvin nykyinen valtakunnallinen ohjelma (2017-2019) vastaa aluehallintovirastojen tarpeisiin osana alueellista nuorisotyön ja politiikan kehittämistä. Kyselyn tuloksia käytetään VANUPO:n arvioinnissa kevään 2019 aikana. Kyselyn toteuttaa valtion nuorisoneuvosto.

1. VANUPO:sta on hyötyä nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvän toiminnan kehittämisessä alueella *

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Täysin samaa mieltä

2. Jos haluat, voit perustella tähän edellisen kysymyksen vastaustasi**3. VANUPO on vaikuttanut nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvään strategiseen suunnitteluun alueella ***

- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokseenkin eri mieltä

☐ Täysin samaa mieltä

4. On tärkeää, että aluehallintovirastojen toimintaa ohjaa VANUPO:n kaltainen poikkihallinnollinen asiakirja myös jatkossa *

☐ Täysin samaa mieltä

☐ Jokseenkin samaa mieltä

☐ En osaa sanoa

☐ Jokseenkin eri mieltä

☐ Täysin samaa mieltä

5. Alueellamme on järjestetty ohjelman voimassaoloaikana tilaisuus, jossa on välitetty tietoa ohjelmasta kuntien nuorisotoimille? *

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

6. Vapaa sana (voit kertoa esim. ruusut ja risut nykyisestä ohjelmasta tai ennakkoterveiset seuraavan VANUPO:n valmistelijoille)

18.6.2019

Valtion nuorisoneuvosto

Liite 5. Kansliapäälliköiden vastaukset

27.03.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite Valtion nuorisoneuvoston kirje 11.3.2019

Asia **Lausunto valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2017 - 2019 vaikuttavuudesta, merkittävydestä ja kehittämiskohteista**

Valtion nuorisoneuvosto on lähettänyt opetus- ja kulttuuriministeriölle kirjeen, jossa pyydetään valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2017 - 2019 mukana olleiden ministeriöiden kansliapäälliköiden näkemyksiä ohjelman vaikuttavuudesta, merkittävydestä ja kehittämiskohteista nuorisotyön ja -politiikan kentällä. Pyyntö liittyy ohjelmasta kerran hallituskaudessa tehtävään arviointiin (nuorisolaki 1285/2016, 6§).

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan näkökulmasta on tarpeen nostaa esille seuraavat näkökulmat.

Ohjelmaa koskevat näkökulmat

Vuodesta 2006 lukien nuorisolaissa on säädetty nuorisopolitiikkaa kokoavasta, hallitusohjelmaan nojaavasta asiakirjasta. Vuosina 2007 - 2011 ja 2012 - 2016 ohjelmaa kutsuttiin nimellä Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma (LANUKE). Uudessa nuorisolaissa (1285/2016) säädettiin Valtakunnallisesta nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta (VANUPO). Tätä uudistusta voidaan pitää perusteltuna ja se tukee yhtenäisen valtioneuvoston tavoitteita. VANUPO on selkeämmin valtion keskushallinnon yhteinen asiakirja, johon kootaan eri toimialoilla olevat, mm. hallitusohjelmassa linjatut, nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. On tärkeää, että VANUPO kytkeytyy luontevaksi osaksi valtioneuvoston ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan strategista kokonaisuutta sekä tukee kokonaisnäkemyksen muodostumista.

VANUPO on nähtävä valtioneuvoston keskeisimpänä nuorisopolitiikan ohjausvälineenä, jossa kulloinenkin hallitus asettaa nuorisopolitiittiset tavoitteensa toimikaudelleen sekä määrittelee pääasialliset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. VANUPO muodostaa kokonais kuvan hallituskaudella toteutettavista, valtioneuvoston aloitteesta toteutettavista, alle 29-vuotiaisiin nuoriin liittyvien toimien ja palvelujen kehittämisestä ja tavoitteista. Lisäksi on perusteltua, että VANUPOssa

määritellään painopisteet valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten valinnalle sekä Suomen tavoitteet nuorisoalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle.

Vaikka VANUPO on valtion keskushallinnon asiakirja, aluehallinnolta ja kunnilta saadun palautteen mukaan VANUPO auttaa parhaimmillaan myös tunnistamaan eri toimialoilla käynnissä olevat nuorisopoliittiset kehittämistoimet ja helpottaa toimenpiteiden vaiheiden ja tulosten seuraamista.

VANUPO:n 2017 - 2019 valmistelu alkoi poikkeuksellisesti vasta kevään 2017 aikana, uuden nuorisolain tultua voimaan vuoden 2017 alussa. Tästä johtuen ohjelman voimassaolo on laissa säädettyä nelivuotiskautta lyhyempi. Toisaalta aiemmista ohjelmista saatu kokemus valtioneuvoston hyväksymän asiankirjan luonteesta nopeutti VANUPO:n 2017 - 2019 valmistelua.

Ohjelman vaikuttavuus ja merkittävyys

Hallitus määritteli VANUPOssa viisi yhteen sovitettavaa nuorisopoliittista tavoitetta ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteet nojasivat voimakkaasti hallitusohjelmaan ja hallituksen toiminnan puolivälitarkastelussa asetettuihin jäljellä olevan hallituskauden nuorisopoliittisiin tavoitteisiin. Tämä on ollut perusteltu ratkaisu.

VANUPOssa on hyödynnetty rakennetta, jossa ensin kuvataan ilmiö, siihen liittyvä tavoite sekä toimenpiteet siten, että koodinoivat toimialat ja yhteistyötahot ovat helposti hahmotettavissa. Ohjelma on toiminut keskeisenä ministeriöiden yhteisen nuorisopoliittisen kehittämistyön välineenä.

Keskeisten ministeriöiden nuorisopoliittisista asioista vastaavista virkamiehistä on ohjelman valmistelun, toimeenpanon ja seurannan myötä muodostettu verkosto, jonka jäsenistä osa on ollut mukana poikkihallinnollisessa nuorisoasioiden yhteensovittamistyössä vuodesta 2006 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan yhteistyö on ollut sujuvaa.

Ohjelman toimeenpano on sujunut pääosin hyvin. Ohjelmaan kirjatuihin toimenpiteistä valtaosa on jo toteutettu tai niitä ollaan parhaillaan toteuttamassa aikataulun mukaisesti. Osa toimenpiteistä oli kuitenkin riippuvaisia maku-soteuudistuksen ratkaisusta, mikä heijastuu toimenpiteiden toteutukseen vuoden 2019 aikana.

Ohjelman tavoitteiden saavuttamista on edistänyt se, että vaikka nuorisopoliittikka yleisesti ottaen kohdistuu kaikkiin alle 29-vuotiaisiin nuoriin, ohjelman toimenpiteet kohdistuivat kuitenkin pääasiassa 12 - 25-vuotiaiden nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämiseen. Tämä on mahdollistanut keskittymisen toimenpiteissä erityisesti nuoruuden ydinalueeseen.

Ohjelma on myös osaltaan ohjannut alueellisen nuorisopoliitiikan kehittämistä (AVI:t) ja siihen liittyvää avustuspoliitiikkaa.

Ohjelman kehittämiskohteet

VANUPOa tulee seuraavalla ohjelmakaudella edelleen kehittää. Keskeistä on, että ohjelmaan kirjataan suunnitelmallisesti keskeiset hallituskauden aikana toteutettavat nuorisopoliittiset toimet. Toimet määritellään hallituskauden alussa eikä hallituskauden edetessä aloiteta niiden kanssa päällekkäisiä toimenpiteitä. Ohjelmassa tulee keskittyä

strategisesti keskeisiin painopisteisiin ja toimenpiteisiin. Valtioneuvoston ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yhteistyöstä tulee pitää huoli.

Ohjelman sisältämien toimenpiteiden toteuttamiseen varattavien resurssien, mukaan lukien henkilöstövoimavarojen, oikeasuhtaisuuteen tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Nykyisen ohjelman onnistunutta ikäfokusointia (nuoruuden ydinalue) tulee pitää keskeisenä lähtökohtana jatkossakin.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Tiedoksi Suunnittelija Elisa Kaaja, valtion nuorisoneuvosto

Valtion nuorisoneuvosto
Pääsihteeri Herttaliisa Tuure

VALTAKUNNALLISEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMAN (2017-2019) ARVIOINTI; OIKEUSMINISTERIÖN VASTAUS

Valtion nuorisoneuvosto on pyytänyt ministeriöiltä näkemyksiä vuosien 2017-2019 valtakunnallisesta nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta (VANUPO), sen vaikuttavuudesta, merkittävydestä ja kehittämiskohteista nuorisotyön ja -politiikan kentällä. Ministeriöiden näkemykset on tarkoitus sisällyttää osaksi Valtion nuorisoneuvoston VANUPO-arviointia.

Oikeusministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiasta lausuntonsa. Oikeusministeriön lausunto keskittyy tarkastelemaan erityisesti nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen tähänneitä toimenpiteitä (VANUPO:n luku 2.3, toimenpiteet 3.1-3.3), mutta sisältää myös yleisiä huomioita sekä alustavia näkemyksiä seuraavan ohjelmakauden painopisteistä.

Yleistä

Oikeusministeriö pitää VANUPO:ssa asetettuja keskeisiä nuorisopoliittisia tavoitteita (nuorten harrastusmahdollisuuksien, työllistymistaitojen, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien, mielenterveyden ja itsenäisen asumisen edistämistä) perusteltuina. Oikeusministeriö haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat voimakkaasti keskinäisriippuvaisia, ja että nuorten yhdenvertaista osallistumista voidaan edistää paitsi nuoriso- ja demokratiapoliittisilla, myös vero-, talous- ja sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä.

Oikeusministeriö pitää ohjelman pyrkimystä poikkihallinnollisuuteen valtioneuvoston asetuksen (211/2017) mukaisesti hyvänä tavoitteena. Ohjelman tavoitteiden

toteutuksen tukena on toiminut nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden virkamiehistä koostunut yhdyshenkilöiden verkosto, jota on koordinoanut opetus- ja kulttuuriministeriö. Oikeusministeriö pitää verkostoa pääsääntöisesti toimivana tapana juurruttaa nuorisopoliittinen ajattelu osaksi eri hallinnonalojen perustoimintaa sekä rakentaa nuorten elinoloja tukevia yhteyksiä hallituksen eri toimintapolitiikkojen sisällä ja niiden välillä. Ohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden vastuunjako ja roolitukset olisivat oikeusministeriön näkemyksen mukaan kuitenkin voineet olla vieläkin selkeämmin määriteltyjä, jolloin erityisesti muiden kuin koordinaatiovastuussa olleiden ministeriöiden sitoutuminen ohjelman toimeenpanoon olisi voinut olla vahvempaa.

VANUPO:n puutteena oikeusministeriön näkemyksen mukaan on se, että siinä ei ole esitetty konkreettisia vaikuttavuuden mittareita eikä ohjelman toimeenpanoon kohdennettuja resursseja ole määritelty. Tästä johtuen ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuutta, samoin kuin resurssien kohdentumista on vaikea arvioida jälkikäteen. Oikeusministeriö katsookin, että seuraavaa ohjelmakautta suunniteltaessa vaikuttavuuden mittareihin ja resurssien kohdentamiseen tulisi kiinnittää tarkemmin huomiota. Vaikuttavuuden mittaamisen tueksi olisi hyödyllistä tunnistaa ja valita keskeisiä indikaattoreita, joiden avulla ohjelmassa määriteltävien tavoitteiden toteutumista pystyttäisiin nykyistä paremmin arvioimaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti ohjelman valmisteluvaiheessa kiitettävällä tavalla nuorten näkemyksiä ohjelmaluonnoksesta. Valtion nuorisoneuvosto päättää itsenäisesti arviointityönsä organisoinnista, muodosta ja sisällöstä. Oikeusministeriö kannustaa Valtion nuorisoneuvostoa pyytämään ministeriöiden lisäksi myös nuorten ja nuorten parissa toimivien järjestöjen näkemyksiä ohjelman vaikuttavuudesta, merkittävyyydestä ja kehittämiskohteista nuorisotyön ja -politiikan kentällä.

Nuorisoalan osaamiskeskustoiminta

Uudessa nuorisolaissa (1285/2016) säädetään valtionavustuksen myöntämisestä nuorisoalan osaamiskeskuksille, jotka ovat uusi väline nuorisopolitiikan tavoitteiden edistämiseksi nuorisotyön keinoin. Tarkempia säännöksiä osaamiskeskuksista ja niiden tehtävistä sekä valtionapukelpoisuuden hyväksymisen ja valtionavustuksen saamisen edellytyksistä annetaan valtioneuvoston asetuksella nuorisotyöstä ja -politiikasta (211/2017). VANUPO sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain 2 §:n mukaisten tavoitteiden toteuttamista ohjelmakaudella. VANUPO:ssa myös määritellään nuorisoalan osaamiskeskusten painopisteet, joiden mukaisista tehtävistä opetus- ja kulttuuriministeriö ja osaamiskeskukset sopivat yhdessä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä toimiva arviointi- ja avustustoimikunta tekee asiassa esityksensä.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan osaamiskeskusten valintaprosessi ja painopisteet on kuvattu ohjelmassa selkeästi. Sen sijaan ohjelmassa linjatuista

toimenpidekokonaisuuksista koordinaatiovastuussa olevien ministeriöiden rooli osaamiskeskustoiminnan ohjauksessa ja arvioinnissa jää epäselväksi. Esimerkiksi oikeusministeriöllä oli koordinaatiovastuu ohjelman toimenpiteistä 3.1-3.3, mutta ei selkeää roolia osaamiskeskustoiminnan ohjauksessa tai toiminnan tuloksellisuuden arvioinnissa.

Oikeusministeriö haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että nuorisovaltuusto osaamiskeskustoiminnan arvioinnin yhteydessä olisi tärkeää tarkastella sen yhtymäkohtia myös laajempaan valtionavustustoiminnan kehittämisen- ja digitalisointiprosessiin, jota vetää valtiovarainministeriö. Erityisen tärkeää olisi huomioida avustujajärjestelmän uudistaminen ja kysymys sen yhdenmukaistamisesta. Järjestöjen näkökulmasta olennaista on se, että ennakoitavissa olevaa julkista rahoitusta on saatavilla monipuoliseen järjestötoimintaan, ja että avustujajärjestelmä toimisi sujuvasti, läpinäkyvästi, avoimesti ja vuorovaikutteisesti.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Valtioneuvosto linjasi vuosille 2017-2019 laadituissa demokratiapoliittisessa toimintaohjelmassa sekä kansallisessa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa toimenpiteitä nuorten osallisuuden edistämiseksi sekä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämiseksi. VANUPO:ssa linjatut toimenpiteet osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi noudattelevat edellä mainittujen ohjelmien linjauksia.

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämiseksi ja nuorten osallisuuden edistämiseksi linjattujen toimenpiteiden yhteen kokoamiseksi ja koordinoimiseksi oikeusministeriö käynnisti keväällä 2018 koordinaatiohankkeen (*DINO – Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittäminen sekä nuorten osallisuuden edistäminen*). Hankkeen tavoitteena on edistää eri hankeosioiden välistä tiedonkulkua ja toimijoiden verkostoitumista sekä seurata toimenpiteiden toteutusta ja raportoida niiden etenemisestä valtioneuvoston tasolla. Hankkeen toteutuksen tueksi asetetun DINO-koordinaatioryhmän toimikausi on 23.4.2018-31.12.2019. Koordinaatioryhmä koostuu oikeusministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Ihmisoikeuskeskuksen, Valtion nuorisovaltuuston sekä Historian ja yhteiskuntaopin liitto HYOL ry:n edustajista. Lisäksi koordinaatioryhmän kokouksiin on osallistunut nuorisovaltuuston osaamiskeskusten, nuorten parissa toimivien järjestöjen ja tutkimuslaitosten edustajia.

VANUPO:ssa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien osalta asetettiin tavoitteeksi, että 1) nuoret kokevat tulevansa kuulluiksi ja voivansa osallistua itselleen tärkeitä asioita koskevaan päätöksentekoon myös valtakunnallisissa asioissa aikaisempaa paremmin, 2) että kaikissa kunnissa toimii nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, ja 3) että osallistuminen ja kuulluksi tuleminen ovat lisänneet nuorten kokemusta yhteiskunnan jäsenyydestä ja osallisuudesta, mikä on vähentänyt myös ääriliikkeisiin kuulumisen houkuttelevuutta. Nuorten osallisuuden edistämisen

toimenpiteiksi kirjattiin muun muassa tietoisuuden lisääminen, viranomaisten osaamisen parantaminen nuorten kuulemista koskien, sekä nuoria edustavien järjestöjen sekä viranomaisten ja koulujen välisen yhteistyön lisääminen. Seuraavassa on a) kerrottu toteutetuista toimenpiteistä sekä b) esitetty muutamia viimeaikaisia tutkimustuloksia ja tilastotietoja asetettuihin tavoitteisiin peilaten.

a) Toteutetut toimenpiteet

Nuorten tietoisuutta osallistumisoikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista ja -kanavista on lisätty. Lisäksi nuorten yhdenvertaiseen osallisuuteen liittyvää toimintaa on vahvistettu huomioimalla nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen osana nuorisovaltuustojen osaamiskeskusten tavoiteohjausta, josta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman nuorisovaltuustojen osaamiskeskustoiminnan puitteissa Suomen Nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry on luonut uusia vaikuttamisen tapoja, aktivoinut nuoria vaikuttamaan seurakuntavaaleissa sekä järjestää nuorisovaltuustojen keväällä 2019 eduskuntavaalien ja europarlamenttivaalien yhteydessä. Allianssi ry tuotti liitteen oikeusministeriön kirjeeseen, joka lähetettiin ensi kertaa äänestäville nuorille. Kirjeen tavoitteena oli lisätä nuorten tietoa vaaleista ja kannustaa heitä äänestämään. Allianssi on myös lisännyt vaikuttamis- ja osallisuusmallien käyttöä oppilaitoksissa ja nuorten parissa tehtävässä työssä (mm. Poliittikkaviikko, työpajojen osallisuuskuukausi, AVI:en alueelliset nuorisotyöpäivät sekä kirjastolakikiertue).

Oulun kaupungin nuorisovaltuustojen osaamiskeskus Koordinaatin tehtäväksi on annettu nuorten tieto- ja neuvontatyöhön liittyvät koulutus- ja tukipalvelut sekä mm. Nuortenideat.fi-verkkopalvelun koordinointi, sisällöntuotanto ja viestintä. Koordinaatti on tuottanut Nuortenideat.fi-materiaaleja (suomeksi ja ruotsiksi) hyödynnettäväksi kouluille muun muassa osana Allianssin Poliittikkaviikkoa, kouluttanut nuorten parissa toimivia ammattilaisia palvelun käytössä sekä markkinoinut palvelua kunnille, kouluille, järjestöille ja muille nuorten parissa toimiville organisaatioille. Vuonna 2018 Koordinaatti toteutti Nuortenideat.fi-verkkopalvelun käyttöä koskevan valtakunnallisen arvioinnin, jonka pohjalta palvelun visiota kirkastetaan ja palvelun toiminnallisuuksia kehitetään vuonna 2019. Osana jatkokehitystä on tarkoitus koota koulujen hyviä käytäntöjä demokraatiapalveluiden ja verkkosovellusten hyödyntämisestä opetuksessa ja oppilas-/opiskelijakuntatyöskentelyssä sekä kehittää uusia toimintamalleja ja viestiä kehitetyistä malleista ja aiemmin tuotetuista materiaaleista tehostetusti kouluille/opettajille.

Nuorten Akatemia ry:n, Kehittämiskeskus Opinkirjo ry:n ja Suomen Nuorisovaltuustojen liitto ry:n muodostaman osaamiskeskusten tehtävänä on ollut viranomaisten osallisuusosaamisen lisääminen, nuorten osallisuuden laatukriteerien kehittäminen ja nuorisovaikutusten arvioinnin työkalun kehittäminen. Esimerkiksi

Nuorten Akatemia on pyrkinyt lisäämään kuntatasolla viranomaisten osallisuusosaamista tarjoamalla pilottikunnille prosessikoulutusta, jonka avulla kunnissa on saatu aikaan yhteistä ymmärrystä nuorten osallisuudesta, sen kehittamisestä ja johtamisesta.

Demokratia- ja ihmisoikeustietämyksen lisäämiseksi jo ammatissa oleville opettajille on tarjottu täydennyskoulutusta demokratia- ja ihmisoikeusteemoista. Lisäksi opettajankoulutusta on pyritty kehittämään siten, että kaikki uudet, ammattiin valmistuvat luokanopettajat saavat vähintään perustiedot demokratiasta ja ihmisoikeuksista.

Ihmisoikeuskeskuksen, Helsingin yliopiston ja oikeusministeriön yhteishankkeessa kartoitettiin syksyllä 2018 olemassa olevia demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen soveltuvia verkkomateriaaleja, jotka priorisoidaan ja viedään Opetushallituksen edu.fi-sivustolle.

Opetushallituksen syksyllä 2018 järjestämässä osallisuus- ja oppilaskuntafoorumissa suunniteltiin seuraavia askeleita koulujen osallisuuden ja osallisuutta edistävän toimintakulttuurin vahvistamiseksi sekä koottiin tukiaineistoa opettajille julkaistavaksi edu.fi:ssä. Foorumissa syntyneitä ideoita jatkotyöstettiin artikkeleiksi *Kohti parempaa demokratiaa: Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa* -julkaisuun.

Oikeusministeriön vuoden 2018 Demokratiapalkinnon tavoitteena oli palkita hyväksi koettuja toimintatapoja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen saralla ja kannustaa toimijoita jatkamaan työtään tämän tärkeän teeman parissa. Oikeusministeriön yhteistyökumppaneita prosessissa olivat opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Valtion nuorisoneuvosto, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry ja Ihmisoikeuskeskus. Valitsijaraati (presidentti Tarja Halonen ja professori Arto Kallioniemi) päätti, että palkinto jaetaan Ihmisoikeusliitto ry:n ja Naistoimittajat ry:n kesken. Ihmisoikeusliitto palkittiin Ihmisoikeudet.net-sivuston uudistustyöstä yhdessä opettajien ja opettajaopiskelijoiden kanssa. Naistoimittajat ry palkittiin Learning together -hankkeen ja sen myötä syntyneen Learning together -verkoston työn perusteella.

Lisäksi tutkimusten ja selvitysten avulla on hankittu ajankohtaista tietoa siitä, millaiset vaikuttamiskeinot ovat nuorten itsensä mielestä kiinnostavimpia ja tuloksellisimpia (mm. STN/Akatemianhanke AllYouth, Nuorisobarometri 2018).

Toukokuussa 2015 voimaan tulleen kuntalain mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kuntien on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan yhteinen. Säännös tuli sovellettavaksi 1.6.2017 lukien. Demokratiapoliittisen toimintaohjelman ja VANUPO:n mukaisesti valtioneuvosto on lisännyt tietoisuutta

nuorten yhdenvertaisista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä niiden toimeenpanosta mm. viestimällä kunnille uuden nuorisolain ja kuntalain osallistumisoikeuksista ja nuorten osallistumista tukevista malleista ja keinoista.

b) Tutkimustuloksia ja tilastotietoja

VANUPO-ohjelmakausi jäi muun muassa nuorisolain uudistuksesta johtuen vain noin kaksivuotiseksi, joten yksittäisten toimenpiteiden vaikuttavuutta on vaikea arvioida näin lyhyellä aikavälillä. Joitain kehityssuuntia nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien näkökulmasta on kuitenkin mahdollista tunnistaa mm. viimeaikaisten tutkimusten ja selvitysten perusteella. Seuraavassa on esitetty muutamia viimeaikaisia tutkimustuloksia ja tilastotietoja VANUPO:ssa asetettuihin tavoitteisiin peilaten.

1) Kuulluksi tuleminen, osallistuminen päätöksentekoon

Vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan nuoret pitävät tehokkaimpina vaikuttamisen keinoina vaaleissa ehdolle asettumista ja äänestämistä. Lisäksi jopa 64 prosenttia vastanneista nuorista pitää järjestön tai kunnan nuorisovaltuuston toimintaan osallistumista vähintään melko tehokkaana keinona vaikuttaa. Toisaalta vain neljännes nuorista sanoo joskus vaikuttaneensa esimerkiksi järjestöjen kautta. Nuoret kokevat monet perinteiset vaikuttamisen kanavat jäykiksi ja hitaiksi. Niiden koetaan myös uusintavan aikuisyhteiskunnan perinteisiä edustuksellisia rakenteita.

Suomessa on kehitetty 2010-luvun alkupuolelta lähtien suoran demokratian osallistumiskeinoja ja tutkimusten mukaan erityisesti nuoret ovatkin ottaneet uudet, suoran demokratian osallistumiskeinot, kuten kansalaisaloitteen omikseen. Merkittävä enemmistö suomalaisista katsoo kansalaisaloitteen parantaneen demokratiaa Suomessa ja nuoret ikäluokat ovat aloitteiden aktiivisimpia allekirjoittajia. Tämä viittaa tutkijoiden mukaan siihen, että kansalaisaloitteet saattavat auttaa mobilisoimaan nuoria, jotka ovat muutoin vähemmän mukana politiikassa.¹

2) Nuorisovaltuustot tai vastaavat nuorten vaikuttajaryhmät

Vuoden 2017 tilastotietojen mukaan 97 %:ssa kaikista Suomen kunnista on asetettu nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Vuonna 2015 nuorisovaltuusto tai vastaava oli 72 %:ssa kunnista.² Vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan 64 prosenttia vastanneista nuorista pitää järjestön tai kunnan nuorisovaltuuston toimintaan osallistumista vähintään melko tehokkaana keinona vaikuttaa. Järjestöillä ja nuorisovaltuustoilla tai

¹ Arviomuistio kansalaisaloitemenettelyn toiminnasta 2012–2017. Oikeusministeriön julkaisu 45/2017.

² Valtion nuorisoneuvosto, <https://indikaattorit.tietoanuorista.fi/vaikuttaminen-ja-osallisuus/nuorisovaltuustot>, luettu 8.4.2019

vastaavilla vaikuttajaryhmillä on kuitenkin keskenään melko erilaiset roolit. Lisäksi kunnilla on Suomessa laaja itsehallinto, joten erilaisten lähidemokratian osallistumistapojen käyttöönotto on kuntien omassa harkintavallassa. Nuorisovaltuustojen vaikuttamismahdollisuuksia ja nuorten näkemyksiä niiden vaikuttavuudesta kuntien päätöksenteossa olisikin syytä selvittää tarkemmin.

3) Kokemus yhteiskunnan jäsenyydestä ja osallisuudesta

Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksen³ mukaan sekä sisäinen että ulkoinen kansalaispätevyyden tunne on Suomessa heikointa matalan koulutustason ryhmissä ja työntekijöiden keskuudessa. Vaikka nuorten poliittisen kiinnostumisen usein oletetaan olevan heikkoa, nuoret ovat sekä sisäisen että ulkoisen pätevyyden osalta koko aineiston keskiarvon yläpuolella. Kansalaispätevyyden tunne on Suomessa kuitenkin edelleen huomattavasti vähäisempää kuin poliittinen kiinnostuneisuus. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan nuoret, jotka eivät koe ymmärtävänsä politiikan sisältöjä, eivät myöskään ole kiinnostuneita politiikasta.

Nuorisobarometrin mukaan nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on ollut viime aikoina kasvussa. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan nuoret ovat kiinnostuneempia politiikasta kuin kertaakaan aiemmin koko seuranta-aikana. Myös nuorten asenteet demokratiaa kohtaan ovat varsin myönteisiä ja luottamus moniin keskeisiin demokratian instituutioihin on lisääntynyt. Toisaalta luottamus poliitikkoihin on nuorten parissa heikentynyt. Suomalaisen demokratian heikkoutena on tutkimusten mukaan yhteiskunnallisen osallistumisen eriarvoistuminen ja kasautuminen.⁴ Nuorisobarometrin mukaan osallisuus kasautuu voimakkaasti samoille, aktiivisille nuorille.

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan niiden nuorten osuus, jotka kertovat, että opettajat eivät rohkaise heitä ilmaisemaan mielipidettään oppitunneilla, on tasaisesti laskenut vuodesta 2011 sekä perusopetuksessa, lukiossa että ammatillisessa koulutuksessa. Sama kehityssuunta koskee niitä nuoria, joiden mukaan opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista. Kouluviihtyvyys puolestaan on vuodesta toiseen pysytellyt tasaisesti suhteellisen korkealla tasolla.

Koetulla syrjinnällä on kielteisiä vaikutuksia osallisuuden kokemukseen, mutta toisaalta yllättäviä positiivisia vaikutuksia osallistumisaktiivisuuteen. Esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan syrjinnän uhriksi joutuneet nuoret näyttäisivät olevan keskimääräistä kiinnostuneempia

³ Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.). Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 28/2016.

⁴ Esim. Eduskuntavaalitutkimus 2015.

politiikasta ja myös pyrkivän muita useammin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Seuraava VANUPO-ohjelmakausi

Oikeusministeriö katsoo, että suurin osa VANUPO-ohjelmassa vuosille 2017-2019 asetetuista painopisteistä ja tavoitteista on ajankohtaisia vielä tulevinakin vuosina. Harrastukset ja vapaa-aika, työllistymistaidot ja syrjäytymisen ehkäisy, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, mielenterveysongelmien ehkäisy sekä itsenäinen asuminen ovat tärkeitä nuorisopoliittisia teemoja jatkossakin.

Demokratiaan liittyy kuitenkin myös osin uudempia ilmiöitä, kuten kyberuhat vaaleissa, epädemokraattisten liikkeiden näkyvyyden lisääntyminen ja tarve edistää hyviä väestösuhteita. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan tulevilla hallituskaudella tulisikin käynnistää kansallinen demokratiaohjelma, jonka tavoitteena olisi vaalien luotettavuuden turvaaminen, yhdenvertaisen osallistumisen edistäminen, hallinnon avoimuuden lisääminen ja luottamuksen vahvistaminen. Ohjelman toimenpiteet liittyisivät muun muassa vaali- ja demokratia-asioista tiedottamiseen ja kouluttamiseen, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen ja medialukutaidon lisäämiseen, sähköisten osallistumiskanavien saavutettavuuteen, kuulemiseen ja sidosryhmäyhteistyöhön, sekä kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon vuorovaikutukseen.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä sitä, että nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi seuraavassa VANUPO-ohjelmassa linjattavat toimenpiteet perustuvat olemassa oleviin tutkimustuloksiin. Esimerkiksi perinteisiä vaikuttamisen kanavia ja rakenteita tulisi uudistaa siten, että nuoret kokisivat ne nykyistä houkuttelevammiksi. Myös niiden vaikuttavuutta tulisi selvittää. Toimiviksi koettujen suoran demokratian osallistumiskeinoja tulisi ylläpitää ja tarvittaessa kehittää uusia osallistumisen kanavia.

VANUPO:n käytännön toteutuksen osalta tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota eri hallinnonalojen yhteistyöhön ja toimenpiteiden horisontaalisuuteen sekä osaamiskeskusten ohjauksen ja arvioinnin kehittämiseen yllä mainituin tavoin. Lisäksi ohjelman tavoitteille ja toimenpiteille tulisi jo suunnitteluvaiheessa määritellä selkeät seuranta-indikaattorit ja vaikuttavuuden mittarit. Nuorten ja heitä edustavien järjestöjen osallistumista ohjelman sisältöjen suunnitteluun tulisi vahvistaa jo valmistelun varhaisesta vaiheesta lähtien.

johtaja

Johanna Suurpää

erityisasiantuntija

Liisa Männistö

TIEDOKSI

Kansliapäällikkö Pekka Timonen

26.3.2019

VN/1585/2019
VN/1585/2019-PLM-2

Valtion nuorisoneuvosto

Puolustusministeriön lausunto valtion nuorisoneuvostolle valtakunnallisen nuorisotyön ja politiikan ohjelman toteuttamisesta

Ensimmäisen valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutusaikaa oli vain noin kaksi vuotta kuluva vaalikaudesta. Tämä asetti luonnollisesti haasteensa ohjelman vaikuttavuudelle ja kattavuudelle.

Pian päättyvän vaalikauden yksi keskeinen haaste on ollut se, että nuorisoon, ja erityisesti nuorten syrjäytymiseen ehkäisyyn liittyen on keskittynyt ainakin kolme erillistä poikkihallinnollista kokoonpanoa: Nuorisotakuun neuvottelukunta, Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (ns. NEET-nuoret) määrän vähentämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen keskittynyt ministeriryhmä sekä Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2017-2019 eli VANUPO:n toimenpiteiden seurantaan keskittynyt työryhmä. Kokoonpanoissa käsitellyt aihepiirit ovat olleet hyvin lähellä toisiaan, monessa tapauksessa jopa samoja. Jatkossa vastaavatyypistä päällekkäistä työskentelyä tulisi välttää ja nuorisopolitiikan ja nuorten syrjäytymiseen ehkäisyyn liittyvä työ olisi johdonmukaista koota yhden tietyn vastuuministeriön johdettavaksi ja vastuulle.

Puolustushallinnon kannalta valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa vuosille 2017-2019 oli keskeistä Aikalisä -toiminnan jatkon turvaaminen. Toimintamalli tarjoaa psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi nuorille miehille kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä. Aikalisä -toiminnan koordinoinnista on vastannut vuoden 2018 alusta lukien opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön ja -politiikan vastuualue.

Kansliapäällikön sijainen,
ylijohtaja

Teemu Penttilä

Ylitarkastaja

Janne Torvinen

Valtion nuorisoneuvosto
Elisa Kaaja/OKM

Valtion nuorisoneuvoston kirje kansliapäällikkö Ilkka Salmelle 11.3.2019

Sisäministeriön lausunto valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta (VANUPO)

Valtion nuorisoneuvosto on pyytänyt sisäministeriön kansliapäällikkö Ilkka Salmen lausuntoa vuonna 2019 päättyvän valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) toteutumisesta. Tarkemmin nuorisoneuvosto on pyytänyt näkemyksiä ohjelmasta, sen vaikuttavuudesta, merkittävydestä ja kehittämiskohteista nuorisotyön ja -politiikan kentällä.

Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa näkemyksensä asiasta ja lausuu siitä seuraavaa:

Sisäministeriö pitää valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaa tärkeänä instrumenttina kokonaisvaltaisen nuorten hyvinvoinnin ja kasvu- sekä elinolojen edistämisen työssä. Nämä kysymykset kytkeytyvät hyvin vahvasti suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden näkymiin.

Sisäministeriön näkökulmasta päättyvän VANUPO-ohjelman osalta tehty ratkaisu, että ohjelma tavoittelee laajoja strategisia tavoitteita, on onnistunut. Ohjelmassa on tunnistettu ne laaja-alaiset ilmiöt, jotka koskettavat nuorisolain tarkoittamaa väestöryhmää nyt ja näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa, sekä eritelty näihin liittyen tavoitteita eri hallinnonaloille. Myös se, että ohjelma ensisijaisesti ohjaa ministeriöitä ja toissijaisesti toimii informaatio-ohjauksena sekä valtion tahdonilmaisuna suhteessa kuntiin ja muihin toimijoihin, on hyvä ratkaisu. Tällöin vastuut ja toimeenpanosta vastuussa olevien määrittäminen ovat lähtökohtaisesti selkeitä.

Päättyvän ohjelman keskeisimpiä kehittämiskohteita ovat vaikuttavuuden ja seurannan kehittäminen sekä kytkeytyminen muihin poikkihallinnollisiin ohjelmiin, jotka osaltaan liittyvät samoihin asioihin. Vaikuttavuuden osalta haasteen muodostaa se, että yksittäisiä toimenpiteitä ei selkeästi kohdenneta asianomaisille hallinnonaloille ja toimenpiteet ovat paikoin varsin yleisiä. Tällöin niiden onnistumista on vaikea arvioida sekä prosessi- että vaikuttavuusnäkökulmista. Esimerkiksi sisäministeriön osalta ohjelmassa todetaan, että sisäministeriö on mukana tiettyjen toimenpidekokonaisuuksien toimeenpanossa, mutta ohjelmasta ei tarkemmin ilmene, minkä nimenomaisten toimenpiteiden tai millä tavoin ja missä laajuudessa.

Lausunto

SM1910137

00.02.04

01.04.2019

SMDno-2019-597

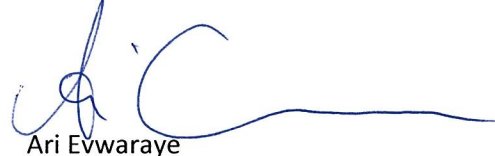
Erityisesti poikkihallinnollisten ohjelmien kohdalla seuranta on toimeenpanon näkökulmasta usein kriittistä. VANUPOn seuranta on järjestetty siten, että siitä vastaa valtion nuorisoneuvosto. Ohjelmassa ei kuvata tarkempia menettelyjä tai indikaattoreita seurantaan ja nuorisoneuvoston jäsenet edustavat pääosin kolmatta sektoria sekä poliittisia toimijoita. Tällöin se, millä tavoin neuvosto tosiasiallisesti seuraa toimeenpanoa ja miten neuvoston toimintaa tukeva virkakunta on pystynyt toisaalta tuottamaan tietoa toimenpiteistä neuvostolle ja toisaalta edistämään toimeenpanoa etenkin muissa ministeriöissä kuin opetus- ja kulttuuriministeriössä, muodostuvat ratkaisevaksi ohjelman vaikuttavuudelle. Sisäministeriöllä ei ole riittävästi tietoa asiasta pystyäkseen arvioimaan nykyisen ohjelman seurantaa, mutta lähtökohtaisesti rakenne, jossa toimeenpanosta vastuussa olevat tahot eivät ole edustettuina seurannasta vastaavissa elimissä, on hankala.

Toinen kehittämiskohde on ohjelman suhde muihin poikkihallinnollisiin, strategisen tason ohjausasiakirjoihin. Esimerkiksi sisäministeriön koordinaatiovastuulla olevassa sisäisen turvallisuuden strategiassa on kokonaisuuksia ja toimenpiteitä, jotka liittyvät VANUPOn tavoitteisiin. Sisäisen turvallisuuden strategiassa on tunnistettu, että sen sisällöt liittyvät myös muissa strategioissa tunnistettuihin kokonaisuuksiin ja että siihen kirjatut toimenpiteet huomioivat muissa strategioissa päätetyt toimenpiteet ja täydentävät näitä. Sisäministeriö esittää vastaavanlaisen tarkastelun sisällyttämistä seuraavan nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan tai eri ohjelmien kytkentöjen huomioimista nykyistä vahvemmin muilla keinoin.

Kansliapäällikkö

Ilkka Salmi

Strategiapäällikkö

Ari Evwaraye

Jakelu

Valtion nuorisoneuvosto

Tiedoksi

Sisäministeriön osastot ja erillisyksiköt

27.03.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Valtion nuorisoneuvosto
elisa.kaaja@minedu.fi

VALTAKUNNALLINEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMA 2017-2019

Osana valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) kansallisten linjausten arviointia valtion nuorisoneuvosto on pyytänyt ohjelmassa mukana olleiden ministeriöiden kansliapäälliköiden näkemyksiä ohjelmasta ja sen kehittämiskohteista. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan näkökulmasta VANUPO ei käytännössä ole näyttäytynyt aidosti horisontaalisena, toimintaa ohjaavana tai uutta luovana työkaluna, vaan on jäänyt pikemminkin kokoelmaksi erilaisia ja eritasoisia tavoitteita ja toimenpiteitä. Ohjelman tuottamaa lisäarvoa näiden toimenpiteiden toteuttamiselle on vaikea, ellei mahdotonta arvioida.

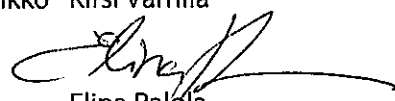
Nyky-Suomessa kasvavien nuorten elinolojen parantamisen näkökulmasta ratkaisevia - ja usein toisiinsa kietoutuvia - kysymyksiä ovat arjen hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistäminen sekä syrjäytymisen, erityisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisen, tehokas torjuminen. On ilmeistä, ettemme ole kyenneet riittävän tehokkaasti vastaamaan näihin ongelmiin: Syrjäytyneillä tai syrjäytymisuhan alla olevilla NEET-nuorilla ei ole omaa edunvalvontajärjestöä, eivätkä heidän näkökulmansa ole nousseet riittävän vahvasti myöskään nuorisopolitiikan agendalle. Tilanteesta kertoo paljon se, että meillä on yli 60 000 työelämästä ja koulutuksesta syrjässä olevaa 15–29-vuotiasta eli paljon enemmän kuin tänä vuonna syntyviä uusia suomalaisia yhteensä.

Jotta tilanteeseen saataisiin muutos, on lasten ja nuorten hyvinvointia jatkossa kyettävä edistämään aidosti poikkihallinnollisena strategisena kokonaisuutena, joka tarkoittaa myös yhteisiä, riittävän konkreettisia ja kunnianhimoisia tavoitteita. Tulevassa yhteisessä ohjelmassa olisikin tärkeää valita keskeiset prioriteetit, määritellä välineet niiden toteuttamiseksi ja kytkeä mukaan myös resurssit sekä riittävä seuranta, jotta vaikutusten arviointi olisi mahdollista.

Hyvänä pohjana tulevaisuuden strategiselle nuorisopoliittiselle ohjelmalle voisivat toimia nuorisotakuun neuvottelukunnan 10.12.2018 julkistamat seitsemän teesiä, joiden ydintavoitteena on, että jokaisella nuorella olisi näkymä tulevaisuuteen, mielekäs polku ja välineet edetä kohti koulutusta ja työtä. Nuorisotakuun neuvottelukunta esitti valtioneuvoston yhteisen tilannehuoneen perustamista sekä ilmiö-/väestöryhmälähtöisen budjetoinnin kokeilemistä, jotta nykyjärjestelmän sirpaleisuus ja vastuiden viipalointi sektoreittain saataisiin tehokkaasti korjattua ja resurssit kustannustehokkaaseen ja vaikuttavaan käyttöön. Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo seuraavalta valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmalta rohkeutta uudentamiseen kokonaisvaltaiseen ajatteluun, jotta kaikille nuorille voidaan tarjota mahdollisuudet kasvaa aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Kansliapäällikön sijaisena osastopäällikkö Kirsi Varhila

Sosiaalineuvos

Elina Palola

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Opetus- ja kulttuuriministeriö /
Elisa Kaaja

LAUSUNTO
27.3.2019

TEM/226/07.10.01/2019

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO VALTAKUNNALLISEN NUORISTOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMAN TOIMEENPANOSTA

Olette pyytänyt kansliapäälliköiden näkökulmia valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön osalta totean seuraavan:

Ohjelman tavoitteet ovat tärkeitä. Tavoitteet vastaavat yleisesti tunnistettua tarvetta nuorten hyvinvoinnin, koulutuksen ja työllisyyden tuen paremmasta johtamisesta ja hallinnasta nimenomaan kokonaisuutena.

Olisi tärkeää sovittaa nykyistä vahvemmin yhteen valtioneuvoston eri sektoreiden toimenpiteitä, jotka liittyvät nuorten hyvinvointiin, koulutukseen, osallisuuteen ja työllisyyteen. Tässä suhteessa yhdyn eduskunnan tarkastusvaliokunnan kannanottoihin (TrVM 1/2014 vp; TrVM 11/2018 vp) politiikkakokonaisuuden hallinnasta ja kokonaisvastuusta palveluissa. Ohjelmalla voisi ja tulisi olla nykyistä merkittävämpi rooli siinä, että nuorisopolitiikan toimeenpano ja tavoitteet varmistaisivat erityisesti valtion toimien johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden.

Ohjelman roolia tukisi nuorten nykyistä kattavampi osallistaminen ja kuuleminen. Samoin nuorten parissa työskenteleviä toimijoiden, erityisesti nuorisotyön osaamiskeskuksia olisi perusteltua kuunnella ohjelmaa valmisteltaessa.

Ohjelman nykyistä selkeämmällä tavoiteasettelulla mahdollistettaisiin myös ohjelman arviointi, joka osaltaan tukisi ohjelmakokonaisuuden kehittämistä ja toteuttamista. Kannustaisin tutkimuksellisen tuen systemaattiseen hyödyntämiseen myös ohjelman toimeenpanossa. Tutkijoiden tuoma

tuki voisi lisätä tukea ohjelman toimeenpanon suunnitelmallisuutta, kokonaisvaltaisuutta ja vaikuttavuutta.

Jari Gustafsson
Kansliapäällikkö

JAKELU

Elisa Kaaja, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kirjaamo, opetus- ja kulttuuriministeriö

TIEDOKSI

Työllisyys ja toimivat markkinat osasto, TEM
Aluekehitys ja kasvupalvelut osasto, TEM

3.4.2019

VN/1580/2019YM

Valtion nuorisoneuvosto

Viite Valtion nuorisoneuvoston lausuntopyyntö
Hänvisning

Asia Lausunto valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta vuosina 2017-2019.
Ärende

Valtion nuorisoneuvosto on pyytänyt 11.3.2019 sähköpostilla ympäristöministeriöltä lausuntoa valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta vuosina 2017-2019.

Ympäristöministeriö pitää valtakunnallista nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaa tärkeänä ohjelmana, johon on koottu eri ministeriöiden nuorisoa koskevat tavoitteet ja toimenpiteet, ja jonka alla on toteutettu monia nuorten hyvinvointia ja arjen hallintaa parantavia hankkeita. Keskeisten ministeriöiden välinen yhteistyö on tiivistynyt laajan ja poikkihallinnollisen ohjelman myötä. Ympäristöministeriön näkökulmasta on erityisen tärkeää, että ohjelma on omalta osaltaan vahvistanut nuorten asumisasioiden esille tuomista. Ohjelmaan kootut tavoitteet ja toimenpiteet ovat myös olleet realistisia, ja ohjelma on ollut rakenteeltaan selkeä ja ytimekäs.

Ympäristöministeriön vastuulle kuuluvat ohjelman toimenpiteet ovat toteutuneet suunnitelman mukaisesti.

Ympäristöministeriö aikoo teettää yhdessä Nuorisoasuntoliitto ry:n kanssa nuorten asumista koskevan seurantaselvityksen vuonna 2020. Selvitys on jatkoa aiempina vuosina tehtyihin vastaavanlaisiin selvityksiin ja se tuottaa suuntaviivoja nuorten asumisen kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Kansliapäällikkö

Hannele Pokka

Erityisasiantuntija

Tuula Tiainen

Asiakirjan sähköinen allekirjoitus
Elektronisk underskrift av dokument
Electronic signature of a document

Asia / Sak / Case:

VN/1580/2019

YM; Lausuntopyyntö valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta

Asiakirja / Dokument / Document:

VN/1580/2019-YM-3

Ympäristöministeriön lausunto valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toteutumisesta

Allekirjoitukset / Underskrifter / Signatures:

Allekirjoittaja Undertecknare Signed by	Allekirjoituspäivämäärä Datum för underskrift Date of signature	Varmenteen myöntäjä Certifikatutfärdare Certificate issued by
Tiainen Tuula 911759389	2019-04-03T13:29:15	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Qualified Certificates - G2\ OK
Säteri Helena 91175824L	2019-04-04T10:35:59	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Qualified Certificates - G2\ OK

Sähköinen varmennetieto / Elektronisk certifikatuppgift / Electronic certificate information:

061b556463dd763356751143826fa1a8

